

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Brno 2009

Markéta Šuráňová

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Vliv pracovníků volného času na osobnost dítěte

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce:
PhDr. Alena Plšková

Vypracovala:
Markéta Šuráňová

Brno 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Vliv pracovníků volného času na osobnost dítěte“ zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Brno 15.3.2009

.....

Markéta Šuránová

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Aleně Plškové za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé diplomové práce. Dále bych ráda poděkovala Mgr. Janě Štěpánkové za zájem, připomínky a čas, který věnovala mé práci.

.....
Markéta Šuráňová

OBSAH

Úvod	3
1. Vývoj dítěte	5
1.1 Tělesný vývoj a rozvoj motoriky	7
1.2 Vývoj poznávacích procesů	7
1.3 Emocionální vývoj	9
1.4 Sociální vývoj a formování osobnosti	10
1.5 Vliv rodiny a společnosti na vývoj dítěte	11
2. Volný čas	14
2.1 Charakteristika volného času	15
2.2 Různé pohledy na problematiku volného času	17
2.3 Posuzování volného času dětí	19
2.4 Činnosti, které dítě vykonává ve volném čase	21
2.5 Aktuální problémy volného času dětí	26
3. Pracovníci volného času	28
3.1 Působení komunikace pracovníka volného času na osobnost dítěte	30
3.2 Osobnost a dovednosti pracovníka volného času	33
3.3 Vedení a cíle zájmového útvaru	36
3.4 Rizika profese pracovníka volného času	40
4. Vliv pracovníka volného času na dítě – průzkum	43
4.1 Formulace hypotéz	43
4.2 Metody průzkumu	43
4.3 Vyhodnocení výsledků dotazníku pro děti mladšího školního věku	45
Závěr	70
Resumé	72

Anotace	73
Seznam použité literatury	74
Seznam příloh	76

Úvod

Stále více se hovoří o efektivním využívání volného času v životě člověka. Volný čas umožňuje lidem především obohacení osobnosti a kulturní rozvoj, ale na druhé straně také stagnaci a nečinnost, která může být nežádoucí jak z hlediska celospolečenského tak i z pohledu individuálního vývoje jedince (v extrémních případech agresivní chování fanoušků, vandalismus dětí, někdy až sklony ke konzumaci drog a jiných omamných látek...). A proto je nutné, aby se společnost zabývala řešením náplně volného času, zejména dětí. Této oblasti se věnuje celá řada pedagogů, výchovných poradců, vychovatelů atd., které po potřeby této práce souhrnně nazývám pracovníci volného času.

Ve své diplomové práci se zaměřuji zejména na to, jak pracovníci volného času ovlivňují a působí na děti mladšího školního věku, vzhledem k tomu, že jsem trenérkou akrobatického rock and rollu dětí tohoto školního věku. Této činnosti se věnuji již desátým rokem v tanečním a sportovním klubu Silueta pod Domem dětí a mládeže v Praze 7.

Děti mladšího školního věku jsou lépe ovlivnitelné než dospělí, proto je na společnosti, zda jim dokáže vytvořit vhodné podmínky pro smysluplné využití volného času. Volný čas a jeho náplň významným způsobem ovlivňují inklinaci k sociálně patologickým jevům u dětí a mládeže, či naopak rozvoj talentu a aktivní a zdravý životní styl.

Jako jedna z forem účinné prevence vzniku nežádoucí protispolečenské činnosti se mohou významně uplatnit zájmové kroužky. Zejména sportovní, kdy přirozená potřeba pohybu dětí je omezována už ve školním věku, kdy děti tráví velkou část dne ve školních třídách. Právě pro děti školního věku by měl být pohyb ve volném čase jednou z hlavních činností vedoucích k prožití plnohodnotného dne.

Pro zajímavost uvádím, že v České republice v posledních letech roste počet vězňů, zvyšuje se počet policistů, zlepšuje se i jejich materiální postavení. Naopak se ale nezvyšuje počet a postavení pedagogů volného času. Plocha na jednoho vězně se zvýšila, ale plocha dětských hřišť zůstává stejná, denní náklady na vězně rostou nesrovnatelně s celoročními náklady na účastníka pravidelné zájmové činnosti domu dětí a mládeže. Ze státního rozpočtu se vynakládají milionové částky na výstavbu věznic, nikoliv však na zřízení nových středisek volného času mladých lidí, i když právě

z řad mládeže přicházejí především noví pachatelé. (Pávková, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002)

Tato diplomová práce obsahuje poznatky, které mohou pomoci vychovateli příznivě působit na osobnost dítěte. Měla by poskytnout orientaci pedagogům pracujícím v neučitelských oblastech – vychovatelům, výchovným poradcům, jak stávajícím, tak i budoucím, připravující se na své náročné úkoly.

Ve své diplomové práci bych ráda zjistila formou dotazníku do jaké míry má na dítě mladšího školního věku vliv pracovník volného času a do jaké míry dítě ovlivňují rodiče. Proč děti navštěvují kroužek volného času, zda se rodina zajímá o to co a jak dítě během dne dělá, jak prožilo svůj den.

Výzkum ukáže, zda jsou pracovníci volného času pro dítě vzorem, zda je dostatečně motivují ke správné činnosti ve volném čase. Předpokládám, že ve většině případů pracovník volného času ovlivňuje dítě správným směrem a vychovává děti ke zdravému životnímu stylu. Domnívám se, že na zapojení do kroužků ve volném čase, mají rozhodující vliv hlavně ti rodiče, kteří se zajímají o vztah dítěte s pracovníkem volného času.

1. Vývoj dítěte

Období mladšího školního věku, tak je zpravidla označován časový úsek od šesti do jedenácti let věku dítěte. Od dvanácti let věku dítěte, kdy začínají první známky pohlavního dospívání s průvodními jevy, mluvíme o období staršího školního věku. Ve vývoji v mladším školním věku dochází k mnoha změnám a proto jsou rozdíly mezi dětmi na začátku školní docházky a vyspělejšími školáky.

J. Kuric v úvodní charakteristice školního dětství upozorňuje na rozdíl prvé etapy (zhruba první dva roky školní docházky) a druhé etapy (do desátého až jedenáctého roku, před začátkem pubescence). Prvá etapa je vyznačena pozvolnou adaptací na školní požadavky a průvodními jevy nestálostí a rozporu. Ve druhé etapě se sociální vazby mezi žáky dostávají na vyšší úroveň, struktura zájmů krystalizuje a formují se životně důležité postoje. (Kuric, J. a kol. *Vývojová psychologie*. Praha: SPN, 1964)

Naopak Z. Matějček dává přednost samostatnému rozlišení mladšího školního věku (zhruba šest a sedm, osm let), středního školního věku (přibližně mezi devátým až dvanáctým rokem) a staršího školního věku (který se již kryje s pubescencí). Také pokládá mladší školní věk v tomto užším pojetí za typické přechodné období mezi hravým předškolním věkem a vyspělejším chováním školáka. (Matějček, Z. *Rodiče a děti*. Praha: AVICENUM, 1986)

Děti v mladším školním věku jsou ještě hravé, jsou schopny se soustředit na jednu věc poměrně krátkou dobu, mají stále rády pohádky, jsou značně sugestibilní a ve svých hrách se chlapci a dívky ještě bez zábran mísí. Jako každé přechodné období i tato vývojová etapa s sebou přináší vyšší rozkolísanost a zranitelnost a vyžaduje proto více trpělivosti a pomoci rodičů, učitelů či pracovníků volného času.

Střední školní věk je naproti tomu stabilnější a vyrovnanější. Na školu si již většina dětí zvykla. Přizpůsobila se každodennímu rytmu školního života. Těžiště zájmů se již přesunuje do životní reality, i když někdy stále ještě můžeme zachytit fantazii a hravost. Výrazně stoupá vliv dětské skupiny, jejíž normy se snaží dítě dodržovat. Někdy však konkurují s normami rodiny.

Za závazné vývojové změny v tomto vymezeném školním věku Z. Matějček pokládá zejména:

1. Přisvojení specifického chování vůči malým dětem – dívky i chlapci si osvojují způsoby, jak se k malému dítěti chovat, usmívat se na ně, mluvit na ně. apod.
2. Utváření rodičovských postojů, které mohou později do značné míry ovlivňovat skutečné chování k vlastním dětem.
3. Vytváření mužské a ženské identity, vědomí, že jsem chlapec – muž nebo dívka – žena a kladné přijetí této skutečnosti

V této době se již začínají skupiny chlapců a dívek většinou od sebe oddalovat a to pak pokračuje i na začátku pubescence. Přes všechny tyto pokroky je však toto dítě ještě dítětem a nelze od něho očekávat předčasně zralé chování. (Matějček, Z. *Rodiče a děti*. Praha: AVICENUM, 1986)

Celkově říci, že mladší školní věk je v průměru nejstabilnější období v dětském životě, pokud ovšem dítě vyrůstá ve zdravém sociálním prostředí. Změny v období mladšího školního věku se nezdaří tak převratné jako v útlém a předškolním dětství, ani tak bouřlivé jako v následujícím období dospívání. Vývoj však pokračuje trvale a plynule. Dítě dosahuje ve všech směrech výrazných pokroků, které jsou pro jeho budoucnost často rozhodující.

J. Langmeier charakterizuje období mladšího školního věku jako věk střízlivého realizmu, což se projevuje ve hře, v kresbě, písemných i čtenářských zájmech. Dítě touží po reálných činnostech, proto jsou oblíbené různé pokusy a manipulace s věcmi. V tomto věku je dítě hodně zvědavé a rádo pomáhá s různými domácími činnostmi.

Zprvu je dítě závislé na tom, co mu autority, rodiče, učitelé, pracovníci volného času či knihy povědí a teprve později se stává kritičtější, a tedy i jeho přístup ke světu je kriticky realistický. Tím už se ohlašuje blízkost dospívání. (Langmeier, J. *Vývojová psychologie pro dětské lékaře*. Praha: AVICENUM, 1983)

1.1 Tělesný vývoj a rozvoj motoriky

Tělesný růst je ještě po vstupu do školy zrychlený, zpomaluje se kolem osmého roku. Zpomalení růstu a zvyšování hmotnosti kolem osmého roku postihuje odolnost organismu proti nepříznivým vlivům, nastává nejzdravější období v životním cyklu.

K dalšímu zvýšení růstového tempa kostry dochází mezi desátým a jedenáctým rokem. Nejprve u dívek, pak u chlapců, takže v tomto období dívky výškově předčí chlapce, kteří je však brzy doženou.

Kostra se v celém mladším věku postupně osifikuje, je stále pružná, měkká a snadno zranitelná. Nepřiměřenou zátěží může dojít k deformacím páteře. V tomto věku by děti měly mít dostatek prostoru k pohybu.

Vývoj motoriky je závislý na funkci nervového systému, na růstu kostry a svalstva. Během celého období mladšího školního věku se výrazně a souvisle zlepšuje hrubá a jemná motorika. Pohyby jsou rychlejší, svalová síla je větší, nápadně se zlepšuje koordinace všech pohybů celého těla.

Od devátého roku vzrůstá zájem o pohybové hry, které vyžadují obratnost a vytrvalost. Současně s rozvojem hrubé motoriky se rozvíjí jemná motorika. Zprvu to jsou pohyby při praktických výkonech soustředěné do ramenního a loketního kloubu, teprve další cvičení vede k potřebné jemnější koordinaci pohybů zápěstí a prstů. Zdokonalují se jemné pohyby prstů a součinnost motoriky a činnosti smyslů (intermodální vnímání) zpřesňuje se vizuomotorická koordinace. Na konci mladšího školního věku si již dítě dokáže osvojit velmi přesné a jemné pohyby, proto například kresba začíná mít dobrou úroveň s velmi pěknými detaily.

1.2 Vývoj poznávacích procesů

Vnímání je základem dětského poznávání, zdrojem bezprostřední zkušenosti. Při vnímání jsou vždy zúčastněny všechny složky osobnosti. Jeho postoj, očekávání, soustředěnost, vytrvalost, dřívější zkušenosti, zájem a dosud rozvinuté schopnosti. Ve všech oblastech vnímání, zejména zrakového a sluchového, pozorujeme ve školním věku výrazné pokroky. Během vývoje se dítě stává dobrým a stále častěji i kritickým pozorovatelem. Vnímání se postupně stává diferencovanějším, dítě citlivěji analyzuje celek na části, což mu umožňuje růst schopnosti pozorovat. Pozornost se intenzivně

vyvíjí v procesu školní výuky. Pro období mladšího školního věku je velmi důležité, aby každý kdo s dětmi pracuje jim zejména zprostředkoval poznání prostřednictvím zapojení co nejvíce jejich smyslů.

Pozornost dítěte je spjata s vnímáním, je zaměřována na věci velké, barevné a celkové atraktivní. Postupně se pozornost mění z bezděčné na úmyslnou, která je již ovládána vlastní vůlí, nějakým předem daným cílem. Pozornost je spojena se všemi psychickými procesy a je nutnou podmínkou úspěšné školní práce. Děti nemají ještě vytvořené vnitřní autoregulační mechanismy, proto je velmi důležité střídat učební činnosti tak, aby se dítě nemuselo soustředit dlouhou dobu na jeden předmět a tak se zbytečně neunavilo.

Paměť podobně jako pozornost přechází z bezděčné na záměrnou. Ve školní práci je zpravidla vázaná na záměrnou. Rychlost, hloubka a stálost zapamatování je v úzkém vztahu k zájmům dítěte a k atraktivnosti činnosti. Ve značné míře závisí i na jeho schopnosti soustředění. Ke konci mladšího školního věku mechanická názorná paměť ustupuje paměti logické.

Představivost může být dvojího typu. Jednak představy pamětné (toho, co jsme již dříve vnímali) a nebo představy fantazijní. Rozvoj záměrné představivosti v mladším školním věku prochází dvěma stádii:

1. Oživované obrazy charakterizují zpočátku reálný objekt velmi přibližně, s minimem detailů. Obrazy jsou statické, chybí jim změny děje a vzájemné vztahy v souvislostech.
2. Ke konci mladšího školního věku lze pozorovat nástup druhého stádia, kdy obrazy nabývají celistvosti, jsou více podobné realitě, zvyšuje se počet představovaných znaků. Projevuje se dynamický charakter vzájemných vztahů mezi prvky. Děti si již oživují obrazy skutečnosti, řídí se pamětí nebo obecným grafickým schématem. Postupné rozšiřování znalostí o předmětech obohacuje reproduktivní představivost a je důležitým předpokladem pro rozvoj produktivní představivosti.

Myšlení se rozvíjí v souvislosti s ostatními poznávacími procesy. Myšlení dětí mladšího školního věku se opírá o konkrétní představy a názorné předměty nebo jejich

přímé zobrazení. J. Piaget nazývá tento způsob uvažování konkrétní logické operace. (Piaget, J. Inhelderová, B. *Psychologie dítěte*. Praha: SPN, 1968)

Ke konci mladšího školního věku dítě začíná systematictěji analyzovat, klasifikovat, rozdělovat. Dítě si postupně osvojuje složitější myšlenkové operace, ale stále je vázáno na konkrétní zkušenost. Během období mladšího školního věku by mělo být stimulováno tak, aby bylo schopné zvládnout vývojový přesun na úroveň formálních logických operací v době puberty.

S rozvojem myšlení úzce souvisí rozvoj řeči. Vývoj řeči je ovlivněn kvalitou výuky mateřského jazyka a možností dítěte aktivně komunikovat. Vlivem učení ve škole výrazně roste slovní zásoba, délka a složitost vět, skladba vět i užívání gramatických pravidel.

1.3 Emocionální vývoj

Během vývoje žáka mladšího školního věku počáteční sklon k afektivním reakcím ustupuje a dítě se stává rozumnější a klidnější. Mnohdy neprojeví své city, ale může je velmi intenzivně prožívat, zvláště pokud jde o prožitek nespravedlnosti, křivdy, nezájmu ze strany učitele, pracovníka volného času, či rodiny. V tomto období se city pomalu stabilizují. Nastává přechod od jednoduchých citů ke složitějším, vyšším citům – etickým, estetickým a intelektuálním. Na konci mladšího školního věku dítě dokáže usměrňovat negativní projevy svých nálad, emoce se pomalu dostávají pod kontrolu vůle, dítě se učí sebeovládání. Volní vlastnosti dítě uplatňuje při překonávání různých překážek, do popředí vystupují především iniciativa a vytrvalost. S rozvojem volních vlastností souvisí hlavně motivace, ale i celková zralost dětské osobnosti a dosažená socializační úroveň. Volní vlastnosti mají důležitou roli jak v práci ve škole, tak i v zájmové činnosti.

Pokud však na dítě působí moc citových podnětů najednou, můžeme hovořit o emocionálně přetíženém dětství. Dítě je vystaveno citovým zážitkům, které nedokáže vnitřně zpracovat. Pokud má dítě problémy ve škole, nebo v rodině není vše tak jak má být, rodiče se hádají, nebo mají jiné problémy, dítě vše vnímá, ale bohužel si s tím neumí poradit.

Dětské prožívání vystavuje dítě nebezpečí citové přetíženosti, základní obranou dítěte vůči nim je vytěsňování, snaží se na tyto nepříjemné zážitky zapomínat.

Vytěsněné zážitky se však mohou přetvářet do celé řady podob v nichž stále působí. Narušují spánek, vyvolávají úzkosti, navozují deprese, jež dítě trápí.

Mezi nejčastější zdroje emočních zátěží v dětství patří:

1. Kolize mezi rodiči – zejména když se před dítětem hádají.
2. Nedostatek citového pouta usnadňujícího dítěti vyrovnávání se sebou samým a svými problémy s bezradností vůči životu a světu.
3. Problémy ve škole a se školou vážící se ke školní neúspěšnosti, nevlídnému postoji učitelů, nezačlenění do vztahů mezi spolužáky ve třídě.
4. Některé výchovné styly, například ty, které jsou založeny na trestání dítěte odpíráním lásky.
5. Zklamáním v životních cílech, touhách. (Langmeier, J. *Vývojová psychologie pro dětské lékaře*. Praha: AVICENUM, 1983)

1.4 Sociální vývoj a formování osobnosti

Vstupem dítěte do školy se od základu mění jeho životní styl. Přijímá určitou sociální roli – roli školáka. Postupně se této roli učí a ztotožňuje se s ní. Osvojuje si způsoby chování, učí se novému režimu dne, začleňuje se do nového třídního kolektivu. Sociální učení v oblasti školního působení probíhá převážně v kontaktu s učitelem a se spolužáky. Dítě se stává členem sociální skupiny – školní třídy, kterou si samo nevybralo, ale bylo do ní zařazeno dospělými.

V období mladšího školního věku nelze ještě hovořit o kolektivním cítění dětí. Neformální vazby ke spolužákům vznikají náhodně (sousedství v lavici atd.) a obvykle jsou jen krátkodobé. U dětí se ještě nevytvořil pocit sounáležitosti, setkáváme se spíše s individualistickým přístupem, se sobectvím, žalováním. Teprve ke konci mladšího školního věku, kolem desátého roku, vznikají první sociální skupiny, které si vytvořily samy děti.

Projev celkového rozvoje osobnosti dítěte a dosažení vyšší úrovně socializace se projevuje v identifikaci se skupinou vrstevníků. Třída se stává stále důležitějším sociálním prostředím. Schopnost a potřeba jednat ve skupině je dalším důvodem, proč stoupá význam socializačních potíží ke konci mladšího školního věku.

Sociální skupiny umožňují dítěti uspokojovat důležité potřeby a působí na nejrůznější aspekty osobnosti. Zvláště důležité je působení na sociální dovednosti a charakter. (Čáp, J. *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha: Karolinum, 1993, 286 s.)

V zájmových kroužcích je to pak kolektiv dětí, který je kvalitní sociální skupinou. Tento kolektiv vytváří společné činnosti, k dosažení společných cílů, které jsou plně společensky hodnotné, tudíž nejsou v rozporu s normami společnosti. Označuje se určitou organizovaností umožňující koordinovanou a efektivní činnost a po většinou je zde dobrovolná ukázněnost dětí, protože je kroužek baví a chodí do něj rády. Účast na společné činnosti rozvíjí sociální dovednosti, ohleduplnost k druhým, spolupráci s nimi a respektování nezbytnosti určité organizace.

“Termín formování osobnosti se užívá k označení vývoje osobnosti s důrazem na rozbor příčin a podmínek, příčinných vztahů, vzájemného působení zúčastněných činitelů.“ (Čáp, J. *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha: Karolinum, 1993)

Ve stejném významu se také užívá termínu determinace osobnosti, či v sociologii a psychologii termín socializace. Například dítě se učí spolupráci a vzájemné pomoci ve společné hře nebo činnosti, přitom však zároveň vybízí ostatní účastníky, aby také dodržovali pravidla hry a vzájemně si pomáhali. Pro pracovníka volného času je zvlášť důležité ujasnit si vztah výchovy a vývoje dítěte. Je vhodné, aby výchova stimulovala dítě a jeho vývoj nabídkou poutavých cílů, úkolů a činností, přitom je však nezbytné stále sledovat individuální reakce dětí a modifikovat výchovný postup, když se ukáže, že požadavky jsou nepřiměřené, ať již příliš vysoké nebo nízké.

1.4 Vliv rodiny a společnosti na vývoj dítěte

Rodina je nejdůležitější společenská skupina a instituce, která je základním článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou a jejímiž hlavními funkcemi je reprodukce trvání lidského biologického druhu a výchova, respektive socializace, potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje.

Rodina je nejen skupinou, ale i institucí. Zabezpečuje pro jedince i společnost nejzákladnější funkce. Poznatky o životní úrovni rodin, možnostech osobního a profesního růstu jejich členů, jejich kulturní úrovni, o problémech či deviacích

a rozkladu rodin, tak vypovídají i o poměrech ve společnosti. Rodina jako společensky schválená forma soužití lidí je právem předmětem silné sociální kontroly.

Pro jedince by měla být rodina pilířem bezpečí a jistoty, místem elementárních zkušeností a základnou pro vstup do společnosti. Ovšem již tento krátký výčet požadavků svědčí o obrovských nárocích, které jsou na rodinu kladeny. Může pak dokonce vyvstat pochybnost, nakolik jim je průměrná rodina za „normální situace“ s to dostát, neboť je skutečností, že neplnění uvedených funkcí má pro socializaci jedinců vážné důsledky. Má dopady i pro biologickou, sociální a kulturní reprodukci společnosti. (Švejcár, J. *Péče o dítě*. Praha: AVICENUM, 1982)

Vztah rodičů k dítěti a jejich výchovné postupy ovlivňují psychický vývoj dítěte, jeho povahové vlastnosti, chování, vztah k lidem, kteří jej obklopují, i k životu v letech dospívání a dospělosti. Mezi matkou a dítětem je od samého počátku biologicky podmíněné citové pouto a schopnost rozumět si beze slov. Schopnost navazovat, udržovat a rozvíjet radostný, hravý styk s dítětem je měřítkem pro posouzení rodičů jako vychovatelů. Chudá a chladná interakce mezi rodiči a dítětem prozrazuje jejich nezralost, neschopnost či dokonce nezájem o šťastný život jejich potomka. Následkem je úbytek vrozené aktivity dítěte, citové ochuzení, které poznamená neblaze celý život. A naopak - podnětná, tvořivá, důsledná, ale pochopením a citem prodchnutá výchovná péče má neocenitelný význam pro rozvíjení celkové inteligence a kladných vlastností. (Mečtř, M. *Pečujeme o nemocné dítě*. Praha: AVICENUM, 1988).

S vývojem dítěte se mění problematika zdraví a nemoci. Schopnost pohybovat se přivádí dítě do situací, které ohrožují jeho zdraví i život. Styk s větším množstvím lidí je častěji vystavuje infekci, přibývá počet chronických a alergických onemocnění. Větší schopnost posuzovat chování druhých spolu s prohlubováním citového života přináší dítěti nejen radosti, ale i zklamání, pocit křivdy a bolesti. To se může projevit poruchami chování, duševními i tělesnými obtížemi a nemocemi, nežádoucími povahovými rysy. S vývojem dítěte vzrůstá počet ortopedických vad, smyslových poruch a vad výslovnosti. (Lehovský, M., *Pečujeme o nervově nemocné dítě*. Praha: AVICENUM, 1989)

V období mladšího školního věku je dítě schopno chápat, co je zdraví prospěšné a co mu škodí a dovede si osvojit návyky, které budou trvale ovlivňovat jeho zdraví. Je to věk, kdy by rodiče měli začít se soustavnou zdravotní výchovou dítěte. Ta spočívá v důsledném dodržování všech požadavků zdravotní péče, tělesné i mentální hygieny a racionální výživy, otužování a pohybové aktivity.

Dítě se přirozeně rodí a vyrůstá v rodině. Soužitím v intimním společenství rodiny se člověk jako tvor sociální liší od svých starších biologických příbuzných. Rodina jako instituce vznikla na počátku lidských dějin jako ochranné společenství, které chrání před vnějším nebezpečím. Po tisíce let sloužila rovněž jako prostředek k předávání základních duchovních a morálních hodnot. Ze společenského hlediska je rodinné společenství definováno společným místem a společným sdílením radostných i tragických událostí. Rodina v minulosti existovala v prostředí širšího společenství, složeného z blízkých a vzdálených příbuzných, příslušníků stejného rodu. Tyto vazby zaručovaly i vnější ochranu rodiny a dětí, například v případech, kdy se o ně vlastní rodiče nemohli postarat. Rodina fungovala jako uzavřené sociální a ekonomické společenství. (Bouchalová, M. *Vývoj během dětství a jeho ovlivnění*. Praha: AVICENUM 1987)

Již od narození se dítě učí žít ve společnosti ostatních lidí. Snaží se mezi ně zapojit, učí se poznávat a rozvíjet svoje schopnosti a možnosti. Dítě se odpoutává od matky nejprve v biologickém smyslu, při narození, a během vývoje se stává, i po stránce psychologické a sociální, samostatnou bytostí.

Čím je společnost vyvinutější, tím hodnota a význam dítěte je větší a také péče o něj náročnější. Je to podmíněno podstatně menším počtem dětí, které se rodí plánovitěji než kdykoli předtím, takže jim rodiče mohou věnovat větší pozornost a péči, avšak doba je stále rychlejší, náročnější, a tak přibývá rodičů, kteří se věnují práci a na své děti mají stále méně času.

2. Volný čas

Volný čas je nutné považovat za určitý pojem, můžeme ho chápat jako čas zaplněný odpovídající činnostmi konkrétních jedinců, určitého věku a pohlaví. Volný čas je část doby, kterou má člověk pro sebe a s níž může disponovat podle svého uvážení. Měli bychom také věnovat pozornost blízkému sociálnímu prostředí, demografickému a přírodnímu prostředí, zda-li jsme ve městě či na vesnici, časové dimenzi, roli hraje zejména jestli je pracovní den, víkend, prázdniny a sociálním a ekonomickým podmínkám, kulturním zvyklostem.

Nejvíce volného času mají nezaměstnaní. Otázkou je, zda je pro ně tento čas příjemný a jak ho dokážou využít. Další skupinou jsou senioři, kteří jsou v důchodu. Ne všichni však mají dostatek volného času. Objevil se i nový fenomén zvaný „workoholismus“, kdy se člověk stal závislý na práci a neumí si vytvořit prostor pro odpočinek či zábavu.

„Volný čas lze v souhrnu definovat jako dobu, časový prostor, v němž jedinec nemá žádné povinnosti vůči sobě ani vůči druhým lidem, a v němž se pouze na základě svého vlastního svobodného rozhodnutí věnuje vybraným činnostem. Tyto činnosti ho baví, přinášejí mu radost a uspokojení, nikdy ne obavy či pocity úzkosti.“ (Slepičková, I. *Sport a volný čas*. Praha: Karolinum, 2005, 14 s).

Podle J. Čápa se volný čas vymezuje tak, že od celkového časového úhrnu odečteme pracovní dobu a dále některé části mimopracovní doby: čas nezbytný k cestě do práce a z práce, čas k uspokojování fyziologických potřeb, zejména spánek, přijímání potravy, čas k vykonávání domácích prací a udržování hygieny. (Čáp, J. *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha: Karolinum, 1993)

Volný čas pomáhá jedinci obnovit pracovní schopnosti a vyvažuje jednostrannost pracovního zatížení. Proto další charakteristikou volného času v dnešní době je, že existují odvětví, kde jsou lidé v zaměstnání a stále více času se věnuje práci proto, aby se zpříjemnil volný čas těm, kterým již pracovní doba skončila. Jsou to například Obchodní centra, hotely, cestovní kanceláře, rekreační střediska, které nabízí zájemcům své služby. Samozřejmě sem patří i řada služeb z oblasti sportu a rekreace. Ve všech vyspělých zemích existují v dnešní době četná zařízení, ve kterých tráví lidé svůj volný čas. Lidé vynakládají velké množství peněz na to, aby příjemně

prožívali svůj volný čas. Z volného času se stalo odvětví, které je využíváno nejen pro výchovu a vzdělávání, ale i pro komerční účely.

S narůstajícím volným časem se rozvíjí také tzv. průmysl volného času, který je samostatným a často velmi dobře prosperujícím odvětvím. Světová rada pro turistiku a cestování odhaduje, že celosvětové tržby, spojené se službami cestovního ruchu v roce 2008, činily 6 bilionů amerických dolarů, tedy asi dvě stě tisíc miliard korun. Činnosti ve volném čase živí zábavní průmysl, sportovní organizace, cestovní kanceláře, výrobce oblečení pro sport a volný čas, hotely aj.

Průmysl volného času je tak vůbec největším odvětvím světového hospodářství. O úrovni společnosti vypovídá i to jaké množství prostředků je schopna věnovat pro využívání volného času.

2.1 Charakteristika volného času

Pod pojmem volný čas se obvykle rozumí odpočinek, rekreace, zábava, zájmové činnosti, dobrovolné společensky prospěšné činnosti, dobrovolné vzdělávání a časové ztráty spojené s vykonáváním těchto činností. Volný čas lze chápat jako záležitost svobodné volby, časový prostor, formu činnosti, symbol sociálního postavení, sociální nástroj, funkci sociálních skupin a životního stylu.

Dle Slepíčkové můžeme chápat volný čas jako:

Svobodu a protiklad práce

Volný čas je doba, kdy člověk nemusí pracovat, nemá povinnosti a může se věnovat činnostem, které ho baví a přinášejí mu potěšení. V antice byl volný čas chápán jako nepřítomnost práce a práce byla naopak chápána jako nepřítomnost volného času.

Volný čas jako časový prostor

Volný čas je dobou, ve které se lidé věnují svobodně vybraným činnostem pro splnění svých pracovních povinností poté, co byly zajištěny jejich biologické

potřeby. Tyto činnosti vedou k osobnímu uspokojení. Pozornost je třeba věnovat i náplni volného času a jeho kvalitě.

Volný čas jako forma činnosti

Volný čas plní přání jedince, je naplněn činnostmi, které nejsou ve vztahu s povinnostmi v práci, s povinnostmi vůči rodině a společnosti. Člověk se věnuje těmto činnostem za účelem odpočinku, zábavy a rozvoje osobnosti. Jedná se o osvobození od práce a rozvoj osobnosti.

Volný čas jako symbol sociálního postavení

Volný čas se neustále mění se změnami hodnot ve společnosti. V dnešní době již není volný čas výsadou výše postavených sociálních vrstev, ale stal se záležitostí celospolečenskou. Do volného času se promítá určité sociální postavení jedince ve společnosti. Způsobem trávení volného času se mohou lidé vědomě nebo i nevědomě zařazovat do jiné sociální skupiny než sami patří.

Volný čas jako forma sociální pomoci

Volný čas slouží k uspokojování potřeb lidí, kteří jsou v nepříznivých sociálních nebo i životních podmínkách. Sociálně slabé rodiny nemají dostatek financí, či nemají dostupnost ke vzdělání, k uspokojování potřeb svých dětí ve volném čase. Organizovaný volný čas může tyto nedostatky zmírňovat. Například staří lidé mohou ve volném čase nalézt uspokojení, prostor pro seberealizaci. Velmi výrazná je i úloha volného času v prevenci negativních sociálních jevů jako je kriminalita, nevhodné sociální chování, které mívají nezřídka původ právě v potížích lidí v uspokojování svých potřeb ve volném čase.

Volný čas jako funkce sociální skupiny

Jedinec se učí a vyvíjí v určité sociální skupině. Nejvlivnějšími podněty pro zařazení do sociální skupiny jsou:

- podobné zájmy

- životní styl skupiny, který se projevuje v chování ve volném čase
- faktory nesouvisející s volným časem (místo bydliště, věk, pohlaví...)
(Slepičková, I. *Sport a volný čas*. Praha: Karolinum, 2005, 11–13 s.)

2.2 Různé pohledy na problematiku volného času

Ke konci předminulého století se velmi výrazně zkrátila pracovní doba a množství volného času narůstalo a tím vznikala naléhavá nutnost řešit problém volného času. Rozšiřování oblasti volného času je součástí celkového a neustálého vývoje společnosti. Mezi základní vědní disciplíny, které se zabývají problematikou volného času, patří sociologie, psychologie, pedagogika.

Z pohledu sociologického a sociálně psychologického je nutné sledovat, jak aktivity ve volném čase přispívají k utváření mezilidských vztahů a zda pomáhají mezilidské vztahy kultivovat. Sociologové začali zkoumat volný čas jako samostatný problém a vznikla tzv. sociologie volného času. V dnešní sociologické literatuře je problematika volného času zkoumána z mnoha různých aspektů.

Podle J. Lokajíčkové lze sociologii volného času rozdělit do několika základních skupin:

1. obecně sociologická teorie (zabývá se obecnými metodologickými problémy, např. podmíněnost růstu volného času rozvojem výroby, perspektivami volného času atd.).
2. sociologické teorie jednotlivých oblastí činnosti ve volném čase (např. sociologie volného času mládeže, volného času dětí atd.).
3. empirické výzkumy (empirická studie – např. podíl her v aktivitách volného času atd.). (Lokajíčková J. *Pedagogické problémy volného času*. Hradec Králové, 1974)

Je zřejmé, že způsob trávení volného času dětí je ovlivněn sociálním prostředím, kterým je u dětí především rodina, která by měla s dítětem trávit volný čas či se alespoň zajímat o činnosti svého dítěte ve volném čase. Rodina, která správně nefunguje, je typická svým nezájmem o to, jak dítě tráví svůj volný čas. Školy, výchovná zařízení, kroužky volného času a další instituce mají možnost tento nedostatek do jisté míry

kompenzovat odborným pedagogickým vedením. Pokud se to nepodaří, nastává nebezpečí, že dítě podlehně vlivu nežádoucí vrstevnické skupiny, ve které je jeho vývoj ohrožen. Nedostatek kladných sociálních vazeb, pocit, že se o dítě nikdo nezajímá, neúspěchy ve škole, pocit nudy – to jsou některé vlivy, které utvářejí dítě, s nímž lze posléze snáze manipulovat, a které často hledá a nalézá možnost seberealizace v sociálně nevhodném prostředí.

Psychologie, především sociální psychologie se zabývá otázkami, jaký vliv má nárůst volného času na rozvoj osobnosti, jaké existují vhodné podmínky pro relaxaci a odpočinek, jaký význam mají sdělovací prostředky ve vztahu k volnému času atd. Jedním ze silně působících sociálních vlivů jsou již zmiňované sdělovací prostředky a to zejména televize. I přes pozitivní působení sdělovacích prostředků je nutné brát v úvahu některé negativní vlivy, které na děti působí (zejména nevhodná volba pořadů v televizi, vlastní aktivita je nahrazována pasivním sledováním televize...).

Z pedagogických disciplín má největší uplatnění ve volném čase teorie výchovy, ze které se vyčlenila samostatná disciplína teorie výchovy mimo vyučování. Problematikou výchovy ve volném čase se dále zabývá sociální pedagogika (problematika výchovy v prostředí).

Nejvíce se v poslední době věnuje této problematice pedagogika volného času, která plní převážně tyto úkoly: snaží se informovat o možnostech správného využití volného času, předkládá potřebné znalosti a dovednosti, nabádá ke smysluplnému naplnění volného času. vytváří vhodné podmínky ke smysluplnému trávení volného času, radí, podporuje, má být k dispozici s pomocí všeho druhu, ovlivňuje společnost tak, aby se zlepšovaly podmínky pro trávení volného času. Pedagogická a psychologická hlediska berou v úvahu věkové a individuální zvláštnosti, které je nutné respektovat ve volném čase. Pedagogické ovlivňování volného času by mělo podporovat aktivitu dětí a mládeže, poskytovat prostor pro jejich spontaneitu, uspokojovat potřeby nových dojmů, seberealizaci, sociální kontakty, kladné citové odezvy, ale poskytovat i pocit bezpečí a jistoty. (Šuráňová, M. *Sport a volný čas. Bakalářská práce*. Brno: IMS Brno, 2006, 19-20 s.)

Z ekonomického hlediska je důležité, jaké množství prostředků společnost investuje do oblasti volného času. Při zájmových aktivitách ve volném čase mohou lidé získávat nové vědomosti, které lze uplatnit v budoucnosti. O úrovni celé společnosti vypovídá také to, kolik prostředků je schopná a ochotná investovat do oblasti pro využívání volného času.

Z pohledu politického je nutné uvážit, do jaké míry stát bude zasahovat do volného času obyvatelstva.

Státní zainteresovanost o volný čas dětí a mládeže podle J. Pávkové a kol. spočívá především:

- v zakládání, financování a ovlivňování zařízení pro volný čas dětí a mládeže
- v pomoci organizacím, sdružením a spolkům pracujících s dětmi a mládeží
- ve vytváření podmínek pro uspokojování spontánních aktivit dětí a mládeže mimo organizovanou činnost
- ve vytváření kladných postojů dospělých členů společnosti k dětským aktivitám ve volném čase
- v konstituování pedagogiky volného času a přípravy profesionálních i dobrovolných pedagogů pro tuto činnost
- v ochraně před nepřiměřenou komercializací. (Pávková, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002)

Zdravotně – hygienické hledisko sleduje, jak lze podporovat zdravý tělesný a duševní vývoj ve volném čase. Na zdravotním stavu člověka se pozitivně projevuje správné trávení volného času.

2.3 Posuzování volného času dětí

Pod pojmem volný čas se obvykle zahrnuje odpočinek, zábava, zájmové činnosti, rekreace, zájmové vzdělávání, dobrovolná společensky prospěšná činnost a také časové ztráty s těmito činnostmi spojené. Do sféry volného času dětí nepatří vyučování a činnosti s ním související, základní péče o zevnějšek, sebeobsluha, rodinné povinnosti, další uložené vzdělávání, povinnosti spojené s výchovným zařízením, činnosti zajišťující biologickou existenci dítěte a další časové ztráty. Správné využívání volného času má vliv na rozvoj osobnosti dítěte.

S procesem výchovy ke správnému využívání volného času je třeba začít již v útlém dětství. Začleňování dítěte do společnosti probíhá z počátku především v rodině. Volný čas je významný pro děti především tím, že jim poskytuje určitý prostor, ve kterém se mohou svobodně věnovat činnostem, o které mají zájem. Volný

čas dětí se liší od volného času dospělých tím, že dítě si nemůže samo organizovat život, a tím i volný čas úplně podle svých představ, ale podléhá určitým pravidlům dospělých, je tedy do určité míry omezováno.

Specifickou zvláštností volného času dětí je podle J. Pávkové a kol. to, že z výchovných důvodů je žádoucí jeho pedagogické ovlivňování. Děti nemají dostatek zkušeností, nedovedou se správně orientovat ve všech oblastech zájmových činností a potřebují citlivé vedení. Základní normy jednání u dětí vytvářejí tyto instituce – rodina, škola, okruh spolužáků, kamarádů a dále společenské organizace, instituce atd. (Pávková, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002)

Ne každá činnost ve volném čase utváří osobnost člověka kladně, proto je nutné naučit děti správně využívat volný čas již v předškolním věku. Proto i my do našeho tanečního kroužku nabíráme děti již od pěti let jejich věku.

Pojem volný čas je v dnešní době velmi používaným pojmem, ale většina lidí používá volný čas pouze ve smyslu odpočinku nebo zábavy. Velké procento lidí si neuvědomuje celý obsah, vnitřní a vnější složitost této problematiky, kterou pojem volný čas představuje. V současné době je pojem volný čas chápán jako suma veškerého volného času, která zůstane dítěti po splnění každodenních povinností. Vedle prázdnin a volných dnů patří do pojmu volného času dětí také krátkodobé časové úseky dne, které mají v životě dítěte velký význam.

Zaměříme-li se na volný čas dětí – žáků mladšího školního věku, odečítáme nejprve od celkového denního času dobou spojenou s povinnou školní docházkou. Tento čas je pro děti nutnost, která je stanovená zákonem a vymezena stanoveným závazným plánem. Do oblasti tzv. Pracovního času dětí je ještě nutné započítat plnění dalších úkolů souvisejících se školní výukou. Dále musí dítě vykonávat činnosti, které jsou nutné a neřadí se k volnočasovým aktivitám. Jsou to činnosti biologického charakteru jako je jídlo, spánek, hygiena atd. a společenského charakteru a řada dalších činností nezbytných k běžnému životu dítěte mladšího školního věku.

Ve sféře volného času dětí najdeme všechny druhy aktivit, které můžeme sledovat i u dospělých. Je to zábava, kompenzace pracovního či školního napětí a rozvoj osobnosti. (Šuráňová, M. *Sport a volný čas. Bakalářská práce*. Brno: IMS Brno, 2006, 21-22 s.)

2.4 Činnosti, které dítě vykonává ve volném čase

Prostředí, ve kterém děti tráví svůj volný čas, je velmi rozmanité. Často to bývá domov, různé společenské organizace a instituce, škola, zájmové kroužky, veřejná prostranství, ulice atd. Mnoho dětí tráví svůj volný čas venku na ulici bez jakéhokoliv dohledu a bez zájmu dospělých. Tato situace není dobrá, protože ohrožuje výchovu dětí a obvykle i jejich bezpečnost.

Volný čas je možné vyplnit nejrůznějšími činnostmi od relaxace, přes nejrůznější aktivity jako je sport, chovatelství, modelářství atd. až k činnostem, které jsou na rozhraní práce a volného času. Převážnou část volného času věnují děti oblíbeným činnostem a většinou se jedná o jejich zájmy.

J. Pávková a kol. rozděluje činnosti ve volném čase na odpočinkové, rekreační, zájmové a veřejně prospěšné činnosti a platí pro ně princip dobrovolnosti.

Odpočinkové činnosti – psychicky a fyzicky nenáročné, slouží k odstranění každodenní únavy.

Rekreační činnosti – uplatňují se také k odstranění únavy z vyučování. Zařazujeme sem aktivity náročnější tělovýchovného, sportovního, turistického zaměření atd. Pravidelné provozování rekreačních činností je jedním z předpokladů zdravého duševního i fyzického vývoje dětí.

Zájmové činnosti – tvoří nejdůležitější součást obsahu výchovy mimo vyučování, uspokojují, rozvíjejí a kultivují zájmy, dále uspokojují potřeby a specifické schopnosti, které se podílejí na utváření životního stylu a hodnotové orientace dítěte. (Pávková, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002)

Jiné rozdělení činností ve volném čase předkládá B. Filipcová:

- 1) sportovně – rekreační aktivity, hry, zábavy
- 2) aktivity kulturně – uměleckého typu
- 3) fyzické aktivity
- 4) sociální aktivity

- 5) volný čas nenaplnění činností (Filipcová, B. a kol. *Volný čas a kultura v průmyslovém městě*. Praha: Ústav pro kulturně výchovnou činnost v Praze, 1974)

Podrobnější rozdělení volného času dětí nám nabízí V. Bláha, který volný čas rozděluje na 6 podskupin podle činností:

- 1) činnosti zabezpečující regeneraci sil duševních a tělesných (nad míru nevyhnutelné regenerace)
 - sportovní aktivity, tělovýchovné aktivity, spontánní pohybové činnosti, vycházky, výlety
 - kulturní a estetické činnosti (poslech hudby, četba)
 - povídání si s kamarády
 - návštěva města

- 2) činnosti, které slouží k rozptýlení – zábava
 - hry doma a venku
 - sportovní diváctví
 - zábavy a hry se zvířaty
 - tance
 - další dětské zájmy

- 3) činnosti, které vedou k dalšímu vzdělávání, uspokojování a rozvoj zájmů, schopností. Jsou to činnosti, které dítě vykonává na vlastní přání a zcela dobrovolně, rozhodnutí účastnit se těchto činností vyplývá z vlastního rozhodnutí žáka. Takovéto činnosti slouží k rozvoji tělesných a duševních sil dítěte, tyto činnosti můžeme podrobněji rozdělit na:
 - a) vzdělávací činnosti, které vedou žáky k uspokojování a rozvoji intelektuálních zájmů (návštěva jazykové školy, hudební školy, různé druhy kurzů atd.)
 - b) činnost technického rázu, činnosti z oblasti chovatelských zájmů, uměleckých zájmů, činnosti tělovýchovného a sportovního charakteru

- 4) činnosti spojené s dobrovolnou pomocí v domácnosti a činnosti související se společenskou existencí dítěte.
 - pomoc v domácnosti (úklid, péče o květiny,...)
 - péče o domácí zvířata
 - pochůzky, obstarávání různých věcí (drobné nákupy atd.)

- 5) činnosti spojené s dobrovolnou účastí dětí na společenském životě
 - návštěvy kamarádů
 - dobrovolné činnosti materiálního rázu, konané ve společnosti dětí (sběr papíru, pomerančové kůry atd.)

- 6) časové ztráty spojené s trávením volného času – čas ztracený přesuny. (Bláha V. *Volný čas, výchova a sociální formování žáků základní školy v době mimo vyučování*. Praha: SPN, 1980.)

Zajímavé je také rozdělení aktivit dle Slepíčkové:

- a) aktivity manuální – zahrádkářství, ruční práce
- b) aktivity fyzické – turistika, sport
- c) aktivity kulturně uměleckého typu – četba, návštěva divadla, hudba, zpěv
- d) aktivity kulturní – dobrovolné vzdělávání, luštění křížovek
- e) aktivity společensko formální – výkon ve veřejných funkcích, schůze
- f) aktivity společensko neformální – rodinné a přátelské návštěvy
- g) hry, sběratelství
- h) pasivní odpočinek – polehávání, kouření, popíjení kávy (Slepíčková, I. *Sport a volný čas*. Praha: Karolinum, 2005, 15 s.)

Rozdělení činností dětí ve volném čase se zdá být lepší podle B. Filipcové (1974), která uvádí pouze okruhy činností, kdežto V. Bláha (1980) zde uvádí některé činnosti ve volném čase, které nejsou vždy řazeny do oblasti volnočasových aktivit dítěte, může zde nastat jistá polemika nad zařazováním některých činností jako např. návštěva jazykových kurzů, lidové školy umění, tyto a některé další činnosti je možné zařadit i do pracovního času dětí tak i do volného času dětí. Výklad zde může

být do jisté míry různý, kdy je hranice dobrovolnosti a zájmovosti a kdy nastupuje přání rodičů.

Volný čas dětí mladšího školního věku můžeme chápat, jako čas, který dětem zůstává po splnění všech svých povinností, které vyplývají z povinné školní docházky, vykonávání všech společensky nutných prací a po splnění všech biologických a společenských činností nutných k zajištění jejich existence. Volný čas dětí se realizuje především působením rodiny, nebo školy v době mimo povinné vyučování nebo v různých institucích a organizacích, na hřištích atd.

Děti mají relativně velké množství volného času, a proto by měla mít společnost zájem na tom, jak děti svůj volný čas tráví. Je zřejmé, že v první řadě je to záležitost rodiny, avšak rodina má na tuto funkci nejen nedostatek času, ale často i chybí potřebné materiální vybavení a odborná kvalifikace. Kvalitní výchova dětí ve volném čase má velký preventivní význam v dalším vývoji dítěte, hlavně v období dospívání (puberta).

Volnočasové činnosti mládeže by měly být podle A. Sekota prostoupeny individuální touhou prožívat to, co nepatří k běžné náplni školní docházky. Nezastupitelnou roli zde sehrává hra, dalším tématem je však i cestovní ruch. Cestovní ruch, odrážející zejména společenské potřeby tvoří stále silněji rostoucí odvětví světové ekonomiky a odráží tak i změny v životním stylu a hodnotové orientaci velké části obyvatel soudobého světa. Objevuje se nově se rozvíjející odvětví s označením „sportovní turistika“. (Sekot, A. *Sport a společnost*. Brno: Paido, 2003)

Chtěla bych se zmínit i o mimopracovních činnostech, které dítě musí vykonávat během dne. Můžeme je rozdělit do několika skupin:

1. Činnosti spojené s vyučováním, například čas strávený nezbytnou přípravou na vyučování, docházení nebo dojíždění do školy a zpět.
2. Činnosti, které souvisejí s biologickou existencí dítěte mladšího školní věku
 - a) nezbytná regenerace sil duševních i fyzických
 - b) stravování
 - c) spánek
 - d) osobní hygiena
 - e) nemoci a jejich léčení

3. Činnosti vyplývající z existence dítěte jako jedince (člena společnosti)
 - a) obsluha sebe sama
 - b) péče o zevnějšek
 - c) péče o osobní věci

4. Činnosti související se společenskou existencí dítěte jako člena rodiny a společnosti (práce a povinnosti společenského charakteru)
 - a) práce související s chodem domácnosti, například úklid, mytí nádobí apod.
 - b) obstarávání a zařizování věcí a záležitostí, například nákupy
 - c) činnosti spojené s rodinnými závazky, například rodinné oslavy, návštěvy
 - d) další vzdělávání (většinou na přání rodičů)
 - e) časové ztráty při plnění těchto činností

5. Další vzdělávání, například návštěva jazykové školy, lidové školy umění (Lokajčková J. *Pedagogické problémy volného času*. Hradec Králové, 1974):

Určitě pochybnosti a diskuse vyvolává zařazování nepovinných předmětů a lidové školy umění do zařazení mezi pracovní povinnosti dítěte. J. Brindza poukazuje na to, že nepovinné předměty zauímají v hierarchii forem zájmových činností vysoké postavení a kladou na děti nároky. Nejsou součástí jeho povinností, ale jakmile si je dítě vybere, zasahují do jeho volného času a v tom spočívá charakter jejich dobrovolnosti ze strany dítěte. Když se na nepovinný předmět přihlásí, přebírá tak na sebe veškeré povinnosti pravidelné docházky a plní úkoly stejně jako v povinných předmětech. A proto více autorů zařazují nepovinné předměty do pracovních činností. (Brindza, J. *Děti a ich volný čas*. Bratislava: SÚV SZM, 1984)

Dále J. Brindza poukazuje na skutečnost, že hru na hudební nástroj nebo výuku cizích jazyků je možné zařadit jak do oblasti pracovních činností, tak i do skupiny aktivit volného času. Záleží na tom, zda dítě samo aktivně navštěvuje kroužek, či zda ho navštěvuje na přání rodičů. Časový prostor, který vznikne po odečtení všech pracovních činností dítěte z celkového času, nazýváme volný čas. (Brindza, J. *Děti a ich volný čas*. Bratislava: SÚV SZM, 1984)

2.5 Aktuální problémy volného času dětí

Specifickou zvláštností volného času dětí je z výchovných důvodů nutné, aby byl pedagogicky řízen a ovlivňován. Děti často ještě nemají dostatek zkušeností a nedovedou se orientovat ve všech oblastech zájmových aktivit, potřebují vhodné, odborné vedení. Je velice důležité, aby toto vedení bylo nenásilné, nabízené činnosti musí být přitažlivé, a aby účast na nich byla vždy dobrovolná. Volný čas je většinou pro dítě příjemnou záležitostí, ale přináší i problémy, které se netýkají pouze jedince, ale celé společnosti. Tyto problémy souvisejí se způsobem s podmínkami trávení volného času.

Je nutné věnovat pozornost věku, pohlaví, sociálnímu prostředí, demografickému prostředí, časovému rozsahu, ekonomickým podmínkám kulturním zvyklostem atd. Význam uvedených faktorů je rozdílný v různých obdobích vývoje jedince, závisí na věku dítěte, mentální a sociální vyspělosti a charakteru rodinné výchovy. Je důležité věnovat pozornost dětem a mládeži, tito jedinci se pohybují v prostředí rodiny, školy, v řadách svých vrstevníků.

Život současné rodiny, ve srovnání s dřívějšími rodinami, se velice odlišuje. Členové rodiny plní celý týden pracovní povinnosti mimo rodinu a na společný život jim zbývá pouze jejich volný čas. Ne vždy umí rodina trávit společně volný čas vhodným způsobem, ne všechny rodiče zajímá, jak tráví volný čas jejich děti.

Rodiny, které neplní správně svoji výchovnou funkci, jsou typické svým nezájmem o to, jak děti tráví svůj volný čas. Postupně, kromě rodiny, začínají na děti působit další vlivy jako je škola, kamarádi a další výchovné instituce, které mají možnost tento nedostatek do určité míry nahradit odborným pedagogickým vedením.

K vlivům rodiny se postupem doby připojují vlivy širšího sociálního prostředí jako je škola, kamarádi, různé zájmové kroužky atd. Pokud má volný čas plnit pozitivní sociální funkci, musí společnost věnovat těmto vlivům pozornost. Týká se to nejen vytváření podmínek, organizačních, finančních, legislativních aj., ale i způsobu medializace. Hromadné sdělovací prostředky, především televize, mohou výrazným způsobem ovlivnit vývoj dítěte (bohužel i někdy negativně).

Mezi charakteristické rysy současně společnosti patří také velká migrace obyvatelstva. Jak pro imigranty, tak pro původní obyvatele lokalit, mezi které tito lidé přicházejí, mohou vznikat problémy spojené se střetem odlišných kultur, náboženství

doprovázené i nerovnými ekonomickými podmínkami života. Na jedné straně se mohou jako problém zdát odlišné normy pro trávení volného času, na straně druhé může volný čas sloužit jako nástroj integrace přistěhovalců. (Slepičková, I. *Sport a volný čas*. Praha: Karolinum, 2005, 19 s.)

Ve škole mají většinou děti z jiných zemí problémy, hlavně s jazykem a tudíž se špatně zařazují do kolektivu. To ale v zájmových činnostech může být naopak. Pokud dítě vyniká například ve sportovních aktivitách, keramickém kroužku, či jiném, snadněji se zapojí do kolektivu než ve škole. Kroužek ho baví a lépe se překonává bariéra jak pro něj, tak pro ostatní děti (odlišná kultura, barva pleti atd.). Při zájmových činnostech se děti mohou navzájem lépe poznat a vznikají mezi nimi silné přátelské vztahy.

3. Pracovníci volného času

„Úkolem pracovníka volného času je odkrýt volný čas jako svobodný prostor pro nové životní zkušenosti“. (Vážanský M., Smékal, V. *Základy pedagogiky volného času*. Ústí nad Orlicí: Paido, 1995, 75 s.)

Pracovník volného času by měl děti umět zaujmout, aby je činnost kroužku bavila. Pro děti mladšího školního věku je potřeba vymyslet pestrý program každé hodiny jejich kroužku, protože se nevydrží ještě dlouho soustředit. Pracovníci v Domu dětí a mládeže Prahy 7 mezi které patřím také, jsou pro svůj kroužek kvalifikovaní a ve většině případů mladí lidé, kteří svoji činnost dělají se zájmem a dobrovolně.

Podle úrovní jednání se rozlišují čtyři typy pracovníků ve volném čase:

- původní pedagog volného času jako poradce pro volný čas hledá rozhovor, možnost volnočasové komunikace.
- animátor, didaktik volného času, pedagog kultury, sportovní pedagog volného času, průvodce na studijních cestách. Učitelé řemesel, učitelé kreativity, sportovní vedoucí volného času, turističtí průvodci, učitelé lyžování, potápění a dalších tělovýchovných aktivit by především mohli využívat rozsáhlého prostoru ve volném čase, aby zájemcům z řad občanů nabídli přírůstek ke zvláštním věcným oblastem a obsahům volného času.
- administrátor volného času, který organizuje hřiště aktivit, centra mladých, prázdninová zařízení, instituce volného času a kultury
- politik a vědec volného času (Vážanský M., Smékal, V. *Základy pedagogiky volného času*. Ústí nad Orlicí: Paido, 1995, 75–83 s.)

Pracovník volného času

Mládežnický vedoucí – z pedagogického hlediska začátečník, typický je nadbytek elánu, iniciativy a zájmu. Vychází z prožitků, dokáže se nadchnout pro věc, někdy však ztrácí míru, soudnost. Pod dobrým vedením je schopen vykonat množství kvalitní a záslužné práce.

Kvalifikovaný učitel – charakterizovaný relativně solidní profesionální přípravou, znalý cílů a metod výchovné práce. Bývá však často poznamenán školskými podobami vztahu ke svěřencům. Někteří učitelé považují aktivitu ve volném čase jako zátěž, což sebou přináší negativní vliv i špatné výsledky.

Pedagogicky nekvalifikovaný dospělý – dobrovolník nebo profesionál. Vychází z osobních vzpomínek na zážitky z mládí, snaží se je kombinovat s vlastními rodičovskými zkušenostmi. Často odvádí kvalitnější práci než mladí absolventi pedagogických škol různého stupně. Po doplnění teoretických výchovatelských vědomostí může dosahovat ještě uspokojivějších výsledků.

Zralý, zkušený pracovník ve volném čase – považuje výchovatelské úsilí za celoživotní poslání. Vychází jak z pedagogických, tak vlastních zkušeností a z individuálního studia odborné a metodické literatury. Je absolventem vzdělání výchovatelského směru. Je spíše vedoucím, instruktorem, poradcem či starším přítelem, trenérem, velitelem. Splňuje požadavky na vychovatele, představuje morální autoritu. Jedná nenápadně, lidsky, moudře i překvapivě a účinně. Staví na praktických potřebách, přiměřených nárocích, vhodných úkolech i realizovatelných přáních svěřenců, je těsně spjat se životem. Tvoří ideál pedagoga volného času. (Vážanský M., Smékal, V. *Základy pedagogiky volného času*. Ústí nad Orlicí: Paido, 1995, 75-83s.)

Dle Blahoslava Krause může být pracovník volného času:

- Velmi přísný, který je při hodnocení nesmlouvavý, trestá okamžitě a nekompromisně.
- Shovívavý typ je opakem přísného typu. Vytváří atmosféru naprosté volnosti a svobody, která je ale většinou zneužívána.
- Lhostejný typ vidí ve své profesi jen práci, kterou rutinně vykonává.
- Pedantický pracovník vyžaduje detailní plnění všech úkolů a neustále moralizuje. (Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, 201 s.)

3.1 Působení komunikace pracovníka volného času na osobnost dítěte

Průběh a charakter komunikace jistě ovlivňuje probíhající činnosti, dosahované výsledky a má také důsledky pro vývoj osobnosti. Pracovníkova komunikace s dítětem neovlivňuje jen jeho výkon v jedinečné situaci. Může v něm navodit psychický stav, který už není jenom jednorázový, ale v určité situaci se opakuje. Příkladem je zkoušková tréma, tréma před závodem, turnajem atd. Není vrozená, ale je naučená jako zkušenost s předchozími komunikacemi souvisejícím se zkoušením.

Komunikace se tedy netýká pouze ovlivnění výkonů, dokonce ani ne jenom ovlivnění činností, jež vedou k výkonu, ale týká se i utváření vlastností celé osobnosti. V případě, kdy se pracovník orientuje na neúspěchy dítěte, nabývá dojmu, že dítě není dostatečně chytré, soustředěné či pilné, dostává dítě tím pádem málo povzbuzení, zažívá málo úspěchů, rezignuje a pracovník si na něj vytvoří negativní názor. Dítě tak může dítě zažívat osobnostní syndrom naučené bezmocnosti. Pokud umí na jedničku, avšak učitelka ho má ale zařazeného mezi ty, kteří „na jedničky nemají“, zkouší ho tak dlouho dokud ho na něčem nenachytá. Syndrom neúspěšné osobnosti způsobuje sociální okolí dítěte (rodina, škola) tím, že zdůrazňuje především jeho neúspěchy a chyby, srovnává ho s ostatními. Dítě pak nevěří ve své schopnosti, je přesvědčeno, že na úkoly nestačí, rezignuje, orientuje se na jiné oblasti, kde může svou neúspěšnost kompenzovat, zaujímá vůči škole a učiteli kritický postoj. Syndrom vznikl na základě reagování sociálního okolí dítěte na jeho neúspěchy. K prolomení tohoto syndromu je zapotřebí dlouhodobé, intenzivní práce s dítětem v úkolových situacích. (Helus, Z. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Praha: Portál, 2004, 136–141 s.)

„Vztahy, resp. komunikace se přetvářejí (transformují) do naší osobnosti a stávají se tak její bytostně konstitutivní součástí“ (Helus, Z. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Praha: Portál, 2004, 138 s.) Podle Cooleye se obracím o pomoc k tzv. sociálnímu zrcadlu, tím, že si všímám co si o mě myslí druzí, jak mě vidí, jak na mě reagují a na základě toho, jaké mi sociální zrcadlo dává odraz si vytvořím svůj vlastní pohled na sebe sama. Sdělení sociálního zrcadla má pro nás velký význam. Ani si neuvědomujeme, jak moc náš život určují druzí lidé.

Ze své osobní zkušenosti vím, jak je komunikace při vedení kroužku důležitá. Komunikace – slovo, které málem vymizelo z našeho slovníku. Bez ní se však

neobejdeme při žádné činnosti. Při trénování je zvlášť důležitá. Postavit se před skupinu dětí, (v mém případě dívek) se kterými máme pracovat a navázat s nimi kontakt není tak jednoduché, jak to na první pohled vypadá. Musíme tedy najít nějaké společné téma, v mém případě je to hotová sestava.

Umíte si vůbec představit, kolik úsilí stojí trenérku tanečních formací, aby výsledný dojem byl efektní, estetický a přitom technicky dokonalý? Od svých sedmi let jsem se věnovala závodnímu tanci rock and rollu a disco dance. Tancování mě stále baví na tolik, že jsem úspěšně složila trenérské zkoušky a nyní vedu malá sedmiletá děvčata. A jsme u problému, jak se postavit před skupinu dvaceti velmi živých a rozpustilých dívek a získat si jejich pozornost. Rozhodně musím použít hodně komunikačních prostředků. Nejčastěji používám hlas a řeč těla.

Při trenérských zkouškách v semináři Komunikace a rétorika jsem se hodně naučila. To, že se můj hlas podílí na celkovém dojmu, kterým na dívky působím zhruba 38 procenty, 55 procent připadne na to, jak se chovám a jak vypadám, a jenom sedm procent na to, co říkám. Dobrý hlas dokáže podpořit postavení a také udržet pozornost posluchačů. Špatný hlas v nejlepším případě nudí a uspává, v nejhorším rozčiluje, čímž podkopává zbytek image, který jsem si před tím tak pracně vytvořila. Hlas se také určitě podílí na mé autoritě, kterou jsem si u dívek získala. Tím, že jsem zkušenější a ony mě obdivují, nebylo těžké je zaujmout.

Hlas může být autoritativní, přátelský, bohatý, jasný nebo příjemný, ale každému není do vínku dáno vše co by chtěl a tak touží po tom, svůj hlas do jisté míry změnit. I já jsem zkoušela metody, jak zlepšit svůj hlas „samovýchovou“, Nahrávala jsem si vlastní krátké projevy na magnetofon. Na každé nahrávce se určitě našlo něco, co bych ráda změnila a každý další záznam se stával indikátorem mého pokroku. Velmi dobré je číst si hodně nahlas a vnímat svou výslovnost, modulaci i tempo. Takto jsem se připravovala celý týden a po několika lekcích s děvčaty jsem poznala, že jsou pozornější. Přesvědčila jsem se tudíž, že moje výchovné metody jsou správné a účinné.

Při vedení kroužku je důležitá i nonverbální komunikace. Svým příkladem dětem ukazuji co mají dělat a jak je to správně. Když už se naučí základní prvky, stačí jen ukázat jimi známou gestikulaci rukou a ony vědí co a jak mají začít cvičit. Ve velkém prostoru při kontrole dvaceti dívek je vhodné rozdělit si je zrakem na skupiny. Potom stačí přejíždět očima od jedné k druhé. Dívky pak mají pocit, jako bych mluvila přímo k nim. K další skupině se přesunu vždy až po ukončení věty nebo

myšlenky. Vyskytne-li se nějaký rušivý jedinec, pohledem z očí do očí mu ukáži, že si věřím a možná tím některé další výpady i omezím.

K trenérské práci také patří výběr dívek do skupiny pomocí konkurzu. Pro mě je to velice těžké, protože každé chci splnit její přání tancovat. Ony se snaží zaujmout, ale já musím být objektivní a dávat pozor na jejich hudební sluch a smysl pro rytmus. To je jeden z nepostradatelných předpokladů pro tanec.

Po výběru nastává dlouhý čas pro trénování. Tato malá stvoření jsou nadšená z každého cviku, který ukáži, do všeho se vrhají s radostí, ale jsou ještě trochu „neohrabaná“. Velmi důležité je vše jim dobře vysvětlit, hlavně ukázat, protože se mě snaží napodobit tak, aby mě nikdy nezklamaly. Ke každé dívce musím přistupovat individuálně, protože každá je jiná, a tak když některé něco nejde, zkusím jí pomalu vést pohybem tak, aby ho pochopila. Osobní kontakt je zde velmi potřebný a účinný. Snažím se s dívkami navázat přátelský vztah, abych je neodradila, a aby se mě nebály.

Když už umí základní prvky, tvořím pro ně sestavu, která trvá dvě minuty. Dívky si musí pamatovat místo, kde stojí a také jaké cviky provádějí. Orientace v prostoru je pro ně ze začátku „kámen úrazu“. Opakování sestavy, tak aby se sjednotila a vypadala esteticky je velmi únavné zejména pro tak malé dívky, proto se jim snažím vytvořit zajímavé tréninkové prostředí pomocí her, aby je tancování stále bavilo.

Největší motivací pro dívky jsou soutěže. Jestliže sestava dobře vypadá a je i technicky správně provedená, zúčastňují se dívky různých soutěží. Vidí ostatní formace a konkurence je nutí k tomu, aby byly lepší. Mezi soutěžícími většinou vznikají přátelské vztahy a na každé další setkání se všichni těší. Snaha uspět s sebou přináší v nemalé míře také závist a rivalitu. Proto s děvčaty diskutuji o tom jak se mají na soutěži chovat.

I když nevyhrají, moje hodnocení je kladné. Za odměnu, že to dobře zatancovaly, jim koupím malou odměnu a řekneme si, co ještě musíme zdokonalit, abychom příště byly ještě lepší. Myslím si, že na dívky mnohem lépe působí metoda pochval, než metoda kritiky. Samozřejmě, že jim řeknu, kde byly chyby, ale rozhodně se na dívky nezlobím. Rozhodně se snažím na ně nekřičet. Někdy je naopak lepší hlas ztlumit, ony zpozorní, a začnou naslouchat.

Po prvních závodech děvčata už vědí co musí zlepšit a tréninky jsou o to účinnější. Dívky chtějí být samozřejmě lepší než ti druzí a dělají pro to maximum. Technika tance se zlepšuje i s narůstajícím věkem a tak se těším, že jednou třeba i moje malá děvčata budou mezi prvními.

V dnešní uspěchané době mnoho z nás nevěnuje pozornost dobré mezilidské komunikaci, často si ani nevšimneme, že nám chce někdo něco sdělit. Své vnímání při rozhovoru omezuje pouze na příjem informací, méně si všímáme neverbálních projevů hovořícího, nepřemýšlíme nad významem slov nebo nad tím, zda jsou slova v harmonii s postoji, pohledy, pohyby. Správná komunikace se skupinou dívek je pro mě na prvním místě v cestě k úspěchu v mé trenérské práci.

3.2 Osobnost a dovednosti pracovníka volného času

Stále se setkáváme s různými výklady pojmu osobnost. Nejčastěji se však setkáváme s následujícími důrazy:

- osobnost je jedinec jako psychologický celek, skládá se z částí, které neexistují na sobě nezávisle, ale jsou propojeny, navzájem spolu souvisejí a dohromady tvoří jednotu člověka
- osobnost je člověk jako subjekt, je zdrojem akce, tvůrcem, původcem
- osobnost je to, čím se člověk liší od druhých lidí. Zdůrazňujeme, že se chceme orientovat na individuální svéráz, jedinečnost, sebevyhranění a sebevyjádření jedince.

Osobnost tedy můžeme chápat jako celistvou individualitu konkrétního člověka, která je zaměřena na realizaci jeho životních cílů, zaujímá své postavení mezi lidmi, s nimiž komunikuje, vyjadřuje svou identitu a ovládá sama sebe. (Helus, Z. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Praha: Portál, 2004, 85 s.)

Osobnost pracovníka volného času by měla být vyrovnaná, odolná vůči frustraci. Pracovník volného času by měl být zodpovědný, důsledný a měl by mít prosociální zaměření. Pracovník ovlivňuje děti v utváření postojů, hodnot a vzorců chování. V tomto smyslu se dotýká utváření osobnosti dítěte a občas řeší problémy, se kterými se dítě setkává. Dobrý pracovník volného času, který získal důvěru svých svěřenců, poskytuje pomocnou ruku v situacích, o kterých se leckdy rodiče ani nedozvědí. V tomto smyslu také pracovník slouží svým svěřencům jako model a vzor.

Osobnost pracovníka volného času by se měla rozvíjet, pracovník by stále měl prohlubovat své poznání v rámci dalšího vzdělávání, aby dosahoval ve své práci se svěřenci lepších výsledků, měl by mobilizovat síly životního uplatnění. (Vážanský M., Smékal, V. *Základy pedagogiky volného času*. Ústí nad Orlicí: Paido, 1995, 83–84 s.)

Aby pedagogové byli dostatečně způsobilí pro vedení kroužku ve volném času musí mít zejména schopnost volnočasové komunikace. Společné myšlení, vedení rozhovoru, kultivace uchazečů. Vedoucí pracovník by měl umět uspořádat program tak, aby byl atraktivní a zajímavý pro děti. Pracovník je vzorem pro děti mladšího školního věku a měl by se snažit podněcovat aktivitu ve své skupině.

Pracovníci volného času by dle mého názoru měli mít velké osobní nasazení, aby dokázali dostatečně motivovat své svěřence. Dále nesmí chybět kvalifikovanost v oboru, školení, popřípadě zájem o daný obor formou samostudia.

V našem sportovním klubu mají trenéři trenérské či porotcovské zkoušky akrobatického rokenrolu a pravidelně navštěvují školení a semináře. Trenérské zkoušky se zaměřují na pedagogiku, psychologii, komunikaci a rétoriku, anatomii, první pomoc, pravidla akrobatického rokenrolu a praktickou část vedení tréninku.

Schopnost organizace, administrace a plánování je důležitá zejména pro správné vedení kroužku. Pracovníci Domu dětí a mládeže Prahy 7 si musí zajistit zápis dětí do kroužku, zaplatit prostor pro aktivitu svého kroužku. V mém případě se děti musí zaregistrovat do Českého svazu akrobatického rokenrolu. Bez toho by nemohly závodit. V soutěžní sezóně pracovník zajišťuje například ušití kostýmů, platby startovného na závodech.

Plně kvalifikovaný a kompetentní pracovník musí porozumět závažné skutečnosti, že člověk je sociální bytostí a že to jakým způsobem je jako sociální bytost rozvinuta, určuje podstatným způsobem kvalitu jeho života. Měl by překonat pohled na děti jen jako na jednotlivce a zaujmout k nim stanovisko, respektující jejich začleněnost do rodiny, školní třídy a kamarádských vztahů v nichž zaujímají určité postavení a také uplatňují svůj vliv, hledají uznání a jistotu, spolupracují či soutěží mezi sebou.

V neposlední řadě by měl pracovník zkoumat sám sebe. Zdali tím, jak k dětem přistupuje a jak na ně reaguje, posiluje či naopak podlamuje a brzdí jejich šanci být ve vyučování úspěšnými.

Dostat skupinu dětí pod kontrolu a také si ji udržet, vyžaduje nejen autoritu, ale i jistý vliv. Autorita se dá definovat jako právo činit rozhodnutí, která pak ovlivňují možnost výběru, která je k dispozici druhým lidem. Autorita může být předávána, avšak vliv si musí vydobýt pracovník sám. Pokud mají děti pocit, že pracovníkova rozhodnutí jsou rozumná, málokdy jim oponují. Když však usoudí, že výuka je nezajímavá, že je od nich vyžadováno více úsilí, než chtějí projevit, pak někdy vyjadřují nespokojenost s pracovníkovou volbou. Autorita je sama o sobě málo účinná, není-li ve spojení s vlivem. Na druhé straně vliv je zřídka účinný, jestliže děti nejsou vystaveni autoritě.

Existuje pět druhů vlivu, jimiž může být jedinec donucen jednat podle pracovníkova přání. Jde o vliv na základě:

- 1) Osobního kouzla – pracovník s velkým osobním kouzlem ovlivňuje dítě tak, že apeluje na jeho lidskou stránku. Výběr úkolů a způsobu práce se díky pozitivnímu přístupu daleko méně stávají terčem kritiky. Děti dělají věci, ze kterých má pracovník radost, neboť se cítí potěšeni, když je spokojený.
- 2) Znalostí – pracovník vsadí na vliv na základě zkušeností, rád vydvihuje odbornost a rád se dělí s dětmi o své poznatky. Mají nadšení pro svůj obor a děti se tak snaží napodobit pracovníka. Získávají tak schopnost vědomého seberozvíjení. Většina dobrých pracovníků využívá jak osobního kouzla, tak svých znalostí v oboru.
- 3) Udílení odměn – ocenění je velmi důležité pro růst a rozkvět vztahu. Chvála je pozitivní, zpětná vazba slouží k ujištění o hodnotách snahy dítěte nebo jejího výsledku.
- 4) Potrestání – tato forma znamená schopnost vyměřit trest, pokud dítě nevyhoví na něho kladeným požadavkům. Je často používaná až na posledním místě. Potrestání může často vyvolat konflikt

- 5) Oprávněnosti – v tomto smyslu děti uznávají pracovníka jako vůdce, přestože si ho sami nevybrali a ochotně plní jeho požadavky, protože mají respekt k pracovníkovu postavení. Nejlepší výsledky přináší spojení několika forem vlivu. (Vališová, A. a kol. *Autorita jako pedagogický problém*. Praha: Karolinum, 1998, 116–119 s.)

3.3 Vedení a cíle zájmového útvaru

Pro vedení zájmového útvaru je nutné mít odborné znalosti v daném oboru, umět s dětmi i s jejich rodiči komunikovat a v mém případě umět zorganizovat plynulost kroužku.

Je důležité motivovat děti k výukové spolupráci a vést je k její realizaci v souladu s jejich věkem a osobnostním založením. To je jedním z předních úkolů pracovníka volného času. V roli pedagoga jakožto trenéra jsem téměř každý den.

Trenéři představují tradiční profese v oblasti sportu. Působí obvykle ve sportovních klubech, tělovýchovných jednotách a pracují se svými svěřenci dlouhodobě a systematicky. Základem mé vlastní trenérské činnosti je pedagogické působení na svěřence, které učím speciálním pohybovým dovednostem a připravuji je tak, aby si zlepšovali či udržovali na potřebné úrovni tělesnou zdatnost. Součástí pedagogického působení je i výchovná práce, kdy vedle odborných znalostí a dovedností hraje také významnou roli osobnost těchto pracovníků. Práce trenérů navíc obsahuje přípravu svěřenců na účast v soutěžích, kde svěřenci projevují svou výkonnost. (Slepičková, I. *Sport a volný čas*. Praha: Karolinum, 2005, 93 s.)

„Trénink je složitý a účelně organizovaný proces rozvoje specializované výkonnosti sportovce“. (Perič, T. *Sportovní příprava dětí*. Praha: Grada Publishing, 2004) Mým cílem je dosažení individuálně nejvyšší sportovní výkonnosti na základě všestranného rozvoje dítěte a osvojení techniky a taktiky akrobatického rock and rollu na základě rozvoje pohybových schopností a pohybových dovedností. V období mladšího školního věku dochází k nejvýraznějšímu nárůstu předpokladů pro rozvoj konkrétní pohybové schopnosti tzv. "zlatý věk motoriky".

Ke každému dítěti bychom měli přistupovat jednotlivě, přičemž ve výsledném efektu hodnotit formaci jako celek.

Cesta za dosažením nejvyšší taneční úrovně nezáleží pouze na samotném tréninku. Je ovlivněna řadou vnitřních a vnějších faktorů.

Vnitřní faktory – vrozené dispozice jako je například výška, váha, odolnost, intelekt, vůle, schopnosti, nadání, talent.

Působení vlivů vnějšího prostředí – sociální, časové a materiální podmínky rodičů.

Základem vedení kroužku volného času je vlastní aktivita, prostřednictvím které vychovávané dítě získává zážitky. Čím víc vlastní energie musí pracovník volného času vynaložit, tím je zážitek intenzivnější. Ovšem samotný zážitek ještě nestačí k tomu, aby se dítě něco naučilo. K učení dochází díky zkoumání a zpracování zkušeností, které zážitek vyvolal. Obecně jsou pro učení prostřednictvím zážitku vhodné dovednosti a postoje, konkrétně pak sociální učení, vztahové a komunikační dovednosti, životní postoje a metody řešení problémů. (Pelánek, R. *Příručka instruktora zážitkových akcí*. Praha: Portál, 2008)

Děti můžeme rozdělit do čtyřech základních zájmových skupin:

1. Sportovci mají dobrou fyzickou kondici, jsou obratní, mají rádi sporty, závody, fyzicky náročné aktivity, pohyb. Upřednostňují jednoduchá pravidla a rychlé tempo. Motivuje je výzva.
2. Stratégové umí dobře logicky myslet, mají rádi týmové hry, náročné na komunikaci a koordinaci.
3. Psychologové mají rádi psychologicky náročné hry, diskuze, ale i volnější program, při kterém si mohou popovídat s ostatními.
4. Umělci rádi tvoří, baví je tvořivé aktivity, tajemno a hry se silnou atmosférou. (Pelánek, R. *Příručka instruktora zážitkových akcí*. Praha: Portál, 2008, 29 s.)

Děti přijímají s vstřícností, pokud jim někdo vymyslí aktivitu či případně ji s nimi provozuje. Proto také rády navštěvují různé kroužky volného času a pracovníka, který je vede většinou přirozeně respektují. Pracovník má tedy na děti velký vliv. Děti ho poslouchají a řídí se jeho pokyny, samozřejmě pracovník nesmí toto své výsadní postavení zneužít. Měl by být dětem dobrým příkladem, měl by dobře znát

jejich potřeby, rozumět jim, umět je vyslechnout pokud mají nějaké problémy. Pokud takto funguje komunikace mezi vedoucím a jeho svěřenci, je vše na nejlepší cestě k oboustranné spokojenosti. Děti pracovníka plně respektují a snaží se správně plnit jeho pokyny a pracovník dosáhne s dětmi úspěchů, například dobrého umístění na soutěži a může být se svou prací spokojen.

Zájmový útvar představuje tzv. socializaci sekundární. Do této sekundární socializace se však promítají jak pozitivní, tak negativní efekty rodinného působení. Pracovník tedy může dítěti ukřivdit, neuvědomí-li si, že za závadami v jeho chování či pracovních výkonech nemusí být vždycky jenom nedostatek jeho dobré vůle či schopností. Často jsou to nekvalitní postoje, návyky, vlastnosti. Celou řadu problémů nelze řešit pouze s dítětem, ale je důležité i taktní ovlivňování rodičů, kteří po náhledu na svou zodpovědnost za dítě si ujasní, jak a s jakými důsledky ovlivňují formování jeho osobnosti a rozhodnou se pro žádoucí změnu v uplatňování svého vlivu.

Pracovník volného času investuje do přípravy značné úsilí a připravuje je k nejlepšímu výkonu, ale přesto někdy je neúčinné. Dítě neoslovuje tak jak by měl a učení tím ztrácí smysl. Oproti tomu účinné vyučování je vůči dítěti natolik adresné, oslovuje jej a tomu co je přednášeno se úspěšně učí. To znamená, že dítě se chce učit, je k učení motivováno, probouzí a rozvíjí zájem, učí se úspěšně, učení se dítěti spojuje se vzdělávacími potřebami a zájmy, stávají se pro něj významnou charakteristikou jeho osobnosti a v neposlední řadě učení svádí dítě ve vztah s lidmi, sdílí a komunikuje s ostatními.

Úkolem pracovníka volného času je vést děti ke správnému životnímu stylu, dobré zdravotní kondici, motivovat je natolik, aby kroužek považovaly za důležitý a pravidelně ho navštěvovaly.

Pedagogika volného času bývala často přezírána a nedoceňována. Myslím si, že je to dobrý způsob proti nežádoucímu chování mládeže jako je agresivita, delikvence aj. Rodiče dnes na děti nemají tolik času a kolikrát se ani nezajímají, co jejich děti dělají ve volném čase. Ty, které se věnují koníčku už od dětství mají úplně jiné chování, jsou schopny ovládat své emoce, protože ze svého kroužku vědí, jak je těžké dosáhnout vytčeného cíle i jejich postoj k životu je odlišný, než u těch, které každý den po skončení školy tráví čas u televize, počítače, nebo pozdějším věku v hospodách s partou podobných teenagerů.

Vedení zájmového útvaru je jedna z nejdůležitějších lidských činností. Já sama působím v mé skupině děvčat tak, abychom se dostaly ke společnému cíli. Snažím se, aby skupina dosahovala požadovaných výsledků přiměřených jejich věku. Proces dosažení nejvyšší taneční úrovně je opravdu dlouhodobý.

Ve vedení totiž není důležité jen umět někoho vést, ale také umět být veden a tuto vlastnost by měl mít každý, kdo pracuje s lidmi, ať už v rámci své profese nebo třeba jako trenér sportovního družstva, vedoucí zájmového kroužku. Žádný vedoucí pracovník by se neměl povyšovat nad své spolupracovníky, ale své požadavky jim srozumitelně a jasně vysvětlit. Měla by mezi nimi panovat přátelská a tvůrčí atmosféra a dobrý řídicí pracovník určitě umí přijmout i názory ostatních.

Cíle zájmového kroužku jsou takové, že zároveň uspokojují jednotlivce, stávají se jeho osobním cílem. Dítě si zpočátku ani nemusí uvědomovat, že jeho individuální cíl a radost je zároveň cílem a radostí celé skupiny. (Čáp, J. *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha: Karolinum, 1993, 292 s.)

Cíle a činnosti přinášející silné uspokojování důležitých potřeb, jsou konkrétní a srozumitelné i pro děti a mladistvé. Prostřednictvím cílů a činností je možné efektivně formovat, rozvíjet vnitřní psychické vlastnosti a osobní vztahy.

Cíle můžeme rozlišit do tří skupin. Blízkými cíli myslíme například jednorázový úspěch ve školní či zájmové činnosti, střední cíl skupiny může být příprava letního soustředění, završení roční usilovné činnosti dobrým výsledkem v zájmové činnosti a daleké cíle jsou dlouhodobé. Jsou to plány v zájmové činnosti, celoživotní plány v rodině aj. Dítě je nejsnáze upoutáno blízkým cílem, kdežto skupina, či její vedoucí, jakožto zralá osobnost si vytyčuje často střední až daleký cíl, náročnější, vyšší a vzdálenější.

Při vedení kroužku zohledňujeme v první řadě zájmy svěřenců nikoliv svoje zájmy. Obecné způsoby vedení týmu:

1. Direktivní vedení, kdy má pracovník velkou autoritu. Členové týmu mají jen omezenou volnost
2. Formální vedení, kdy pracovník orientuje svoji pozornost na sebe a na formality, ale tým není příliš řízen.

3. Týmové vedení, kdy pracovník poskytuje prostor členům týmu. Jeho role je koordinační. Členové přijímají zvýšená práva, ale i odpovědnost. Dobré týmové vedení je vzácné.
4. Liberální vedení, kdy pracovník poskytuje hodně prostoru členům týmu. Na rozdíl o týmového vedení však v tomto případě vedoucí činnost příliš neřídí a vzniká tak atmosféra, která je sice přátelská, ale chaotická.

Při pedagogice volného času se můžeme setkat s různými styly vedení, pouze formální není příliš časté. Většinou by naším cílem mělo být týmové vedení, které může dosahovat dobrých výsledků a současně poskytuje všem členům týmu dostatek prostoru pro realizaci. Bohužel je časté liberální vedení v neziskových organizacích.

3.4 Rizika profese pracovníka volného času

Většinou se pracovníci volného času zajímají o vedení kroužku v takovém případě, že sami kroužek navštěvovali, nebo že je práce s dětmi baví. Výchova je ale komplexní proces a může se jí do cesty klást řada překážek. Mohou to být například chyby, chybné postoje, nebo zábrany na straně pracovníka či dítěte. Příčiny mohou vyplývat buď z pracovníkovy nezkušenosti, nebo pracovník neodhadne správně jaké kroky má učinit. Překážky musíme odstranit, jinak výchovný proces nevede ke svému cíli. Proto je velice důležité konzultovat se zkušenějšími kolegy a neustále zdokonalovat své znalosti a dovednosti.

Dalším rizikem je moc, kterou má pracovník nad dítětem. Může být pro ně velice přitažlivá a pracovník je pak vůči dítěti příliš autoritativní. Nemůžeme však dávat dítěti velkou volnost, protože pak může nastat riziko, že místo aby na pracovník na dítě výchovně působil, umožňuje mu, aby s ním manipuloval.

V neposlední řadě je to stres, který je velkým rizikem pro pracovníka volného času. Odolnost pracovníka vůči zátěžím a stresu je u této profese důležitá. Pracovník, který není vůči zátěžím odolný, často podléhá stresu, přenáší své potíže na děti a tím i nepříznivě působí na klima skupiny.

Nejčastěji uváděné stresory postihující pracovníky volného času jsou:

- pracovníci se musí orientovat na práci s učivem, ale současně také musí řešit problémy s kázní a vyrušováním, které jim nedovolují efektivně realizovat zamýšlený postup
- pracovník je permanentně vystaven posuzování rodičů i dětí samých

Chování lidí zatížených stresovou situací může být velice různé. I když známe zcela přesné parametry zátěžového faktoru, přece jen nedokážeme přesně určit intenzitu odpovědi. Každý člověk totiž reaguje jinak, neboť jeho chování určuje velké množství veličin. Proto hovoříme o stresu jako o skutečnosti, která je podmíněna velkým počtem činitelů. (Helus, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada Publishing, 2007, 259 s.)

Jedním z důvodů, proč by se měl pracovník zajímat o stres, je i ten, že stres má negativní dopad na náš zdravotní stav. Nespočet studií různých procesů vedoucích k onemocnění ukazuje, že spíše nežli kterýkoliv jiný faktor je to stres, co určuje, zda je či není porušena rovnováha v našem organismu.

Dnešní společnosti, jak se zdá, není přáno, aby žila bez stresu. Každý zná z vlastní zkušenosti, že stresu se nelze vyhnout. Jeho výskyt tedy můžeme nazvat jako přirozený v našem životě. Musíme si ale uvědomit, do jaké výše je přiměřený a od jaké výše ho považujeme za škodlivý. Drobné nebo větší pracovní, rodinné a sociální stresy nás budou provázet celým naším životem. Jak je známo pracovní činnost je nedílnou součástí lidského života a vyvolává psychické zatížení v řadě profesí.

Čelit stresu je náročný úkol. Existují proto různé poradenské služby, výcvikové programy, jejichž zvládnutí vybavuje pracovníka důvěrou v sebe sama. Je třeba znát a respektovat obecné zásady aktivního přístupu ke zvládnání stresu:

- Otevřenost vůči dění kolem nás, spojená se snahou pochopit to, co se děje a najít zde svou úlohu při řešení problémů.
- V konfrontaci se stresujícími událostmi nebýt pasivní, nevžívat se do role oběti, ale brát tyto události spíše jako výzvy něco konkrétního dělat, hledat smysluplné protiakce proti působícím stresorům.

- Nepřijmout vnucující se pocit, že stres postihuje můj život a mou osobnost v celku: tedy vymezit oblasti postižené stresem a ujasnit si oblasti ostatní, kterých se stres nemusí a nesmí dotýkat.
- Orientovat se ve svém okolí na osobnosti, které jsou ve zvládnání stresu odolné, silné, příkladné, promýšlet, odkud čerpají svou sílu, připomínat si dějinné osobnosti a hrdiny z literatury, filmy, kteří mohou inspirovat, jak si se stresem poradit.
- Zabývat se otázkami zdravého životního způsobu, životní moudrosti, promýšlet je a spojovat závěry s pevným odhodláním, řídit se jasně stanovenými, použitelnými principy. (Sýkora, J. a kol. *Člověk v krizi*. Praha: ČZU, PEF, 2006, 149-150 s.)

Z vlastní zkušenosti mohu říci, že při práci s větším počtem dětí je velmi obtížné a vlastně téměř nemožné zavděčit se všem. A to nemluvím jen o svých svěřenkyních. Velký problém často způsobují i přehnaně ambiciózní rodiče. Jejich požadavky jsou jednoznačné. Jejich dcera musí být úspěšná ve všech směrech. Kladou na dceru vysoké nároky, chtějí, aby nejen vynikala ve škole (což je většinou jejich priorita), ale aby se i individuálně prosadila v tancování. Jako trenérka mám před sebou nelehký úkol sladit všechny tyto požadavky dohromady. Další problém, který často řeším, je absence na trénincích a vystoupeních. Pokud jsou dívky nemocné, je pochopitelné, že se nemůžou dostavit na trénink nebo vystoupení. Mnohdy se ale stane, že rodiče dívku odvezou na víkend například na chalupu a ta potom ve formaci chybí.

I přes výše uvedené problémy mě trénování velmi baví, jelikož jsem sama dříve také tancovala. Pečlivě si připravuji nové sestavy a moc se těším na každé závody. Jen bych někdy potřebovala, aby měl den více hodin, protože skloubit práci s tímto na čas velmi náročným koníčkem je opravdu těžké.

4. Vliv pracovníka volného času na dítě - průzkum

4.1 Formulace hypotéz

Ke splnění cíle diplomové práce jsem si stanovila 2 hypotézy:

1. Pracovník volného času je pro děti vzorem
2. Rodiče mají na děti větší vliv než pracovník volného času

4.2 Metody průzkumu

Pro zajištění splnění cílů diplomové práce a ověření platnosti stanovených hypotéz byly použity dvě metody průzkumu:

1. Metody kvalitativního průzkumu – rozhovor
2. Metody kvantitativního průzkumu - dotazník

Metody kvalitativního průzkumu – rozhovor

Informace o volnočasových aktivitách pro děti jsem čerpala z internetové nabídky volnočasových aktivit pro děti v Domě dětí a mládeže Prahy 7. Ukázka nabídky volnočasových kroužků Domu dětí a mládeže Prahy 7 tvoří přílohu č. 2 diplomové práce. S dětmi v jednotlivých kroužcích (tanečním, floorbalovém, keramickém, šachovém, dramatickém, přírodovědném) jsem provedla motivační rozhovor na téma: „Jak na tebe působí tvůj vedoucí“. Vhodnými otázkami jsem se dotazovala na jejich spokojenost se svým vedoucím kroužku, či naopak na jejich výhrady k vedoucímu. Na základě rozhovoru jsem se seznámila s dotazníkem a způsobem jeho vyplnění.

Metody kvantitativního průzkumu – dotazník

Při průzkumu byl použit dotazník pro děti mladšího školního věku sestavený s cílem zjistit co nejvíce informací o vlivu pracovníka volného času a rodičů na dítě. Dotazníková metoda patří k nejužívanějším metodám sociologického výzkumu. Touto metodou lze získat od velkého počtu dotazovaných osob v poměrně krátkém čase důležitá fakta. Součástí dotazníkového průzkumu byla konstrukce 25 otázek, rozdání dotazníků a jeho vyhodnocení. Dotazník je sestaven z otázek uzavřeného typu (s možností výběru odpovědí).

Před vlastním průzkumem jsme provedli předvýzkum formou rozhovoru. Cílem předvýzkumu bylo zjistit, jaká je srozumitelnost otázek pro děti mladšího školního věku.

Pro průzkum byli vybráni žáci prvních, druhých a třetích tříd v kroužcích pod Domem dětí a mládeže v Praze 7. Celkem bylo dotazováno 100 dětí z kroužků různého zaměření. Dotazník byl rozdán v tanečním a sportovním klubu Silueta, ve floorbalovém klubu, v keramickém kroužku, šachovém kroužku, dramatickém kroužku, přírodovědném kroužku a byl vyplňován anonymně. Při vyplňování dotazníků, aby nedocházelo k nesprávnému pochopení některé z otázek a tím i chybné odpovědi, jsem byla osobně přítomna. Všechny tyto informace byly použity se souhlasem rodičů. Ukázka dotazníku pro děti mladšího školního věku tvoří přílohu č. 1 diplomové práce.

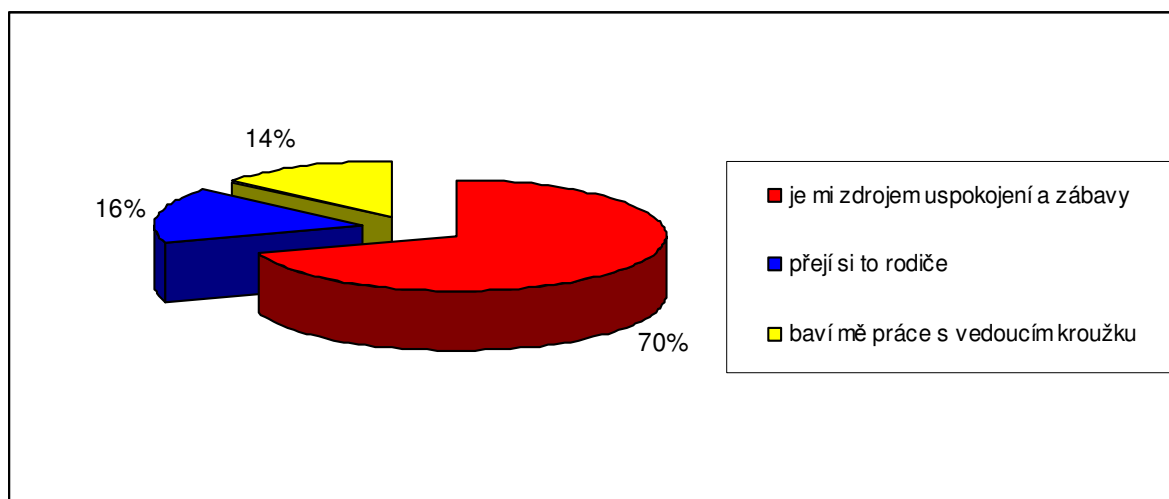
4.3 Vyhodnocení výsledků dotazníku pro děti mladšího školního věku

Při vyhodnocování výsledků dotazníků jsem postupovala následovně:

U většiny otázek bylo možno zakroužkovat pouze jednu odpověď. Tudíž jsem vycházela z předpokladu, že je jedna odpověď 1%. U otázek 8 a 14 děti měly za úkol vybrat dvě odpovědi z nabízených. Vycházím z předpokladu, že je jedna odpověď brána jako 0,5 %. Pracovník volného času je v dotazníku nahrazen slovem vedoucí, aby byl dotazník pro děti mladšího školního věku srozumitelnější.

Tabulka 1: Otázka č.1 – Proč se věnuješ kroužku ve volném čase?

	n=100
	celkem %
je mi zdrojem uspokojení a zábavy	70
přejí si to rodiče	16
baví mě práce s vedoucím kroužku	14

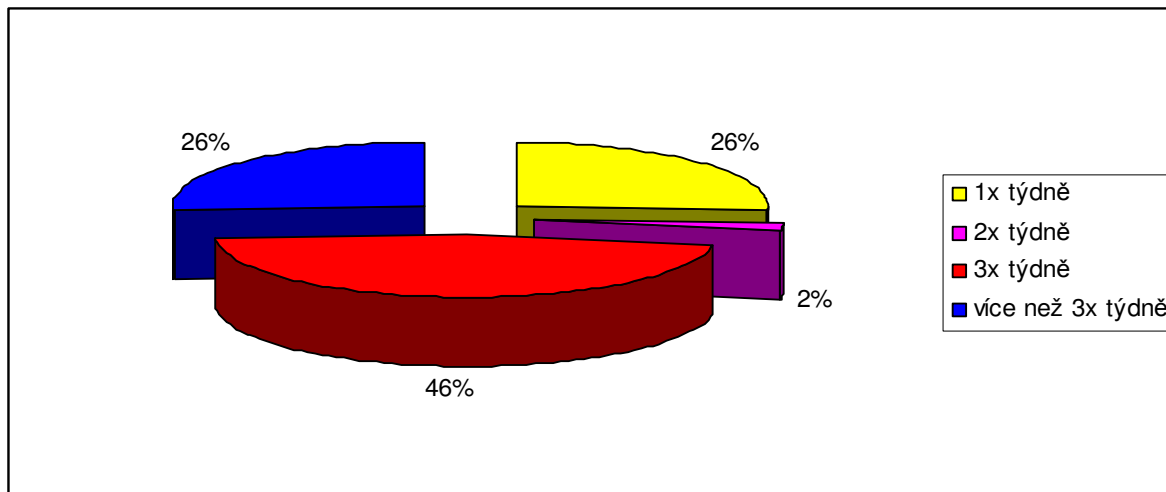

Na otázku proč děti navštěvují kroužky volného času odpovědělo ze 100 dotázaných 70 % dětí, že je pro ně zdrojem uspokojení a zábavy. Rodina má samozřejmě také zájem na tom, aby dítě dovedlo volný čas smysluplně využít. 16% dětí odpovědělo, že se věnují kroužku volného času, protože si to přejí rodiče a 14% dětí odpovědělo, že navštěvují

kroužek volného času, protože je baví práce s vedoucím kroužku. Vedoucí kroužku hraje velkou roli v návštěvnosti kroužku. Pokud děti baví činnost kroužku a mají dobrý vztah se svým vedoucím, rády kroužek navštěvují a těší se na každou hodinu. Průzkumy ukázaly, že děti, které umí smysluplně trávit volný čas (sportují, jsou organizovány v kroužcích atd.) jsou v pak lépe připraveny na negativní vlivy sociálních skupin (alkohol, kouření, drogy atd.).

Tabulka 2: Otázka č.2 – Jak často navštěvuješ kroužek ve volném čase?

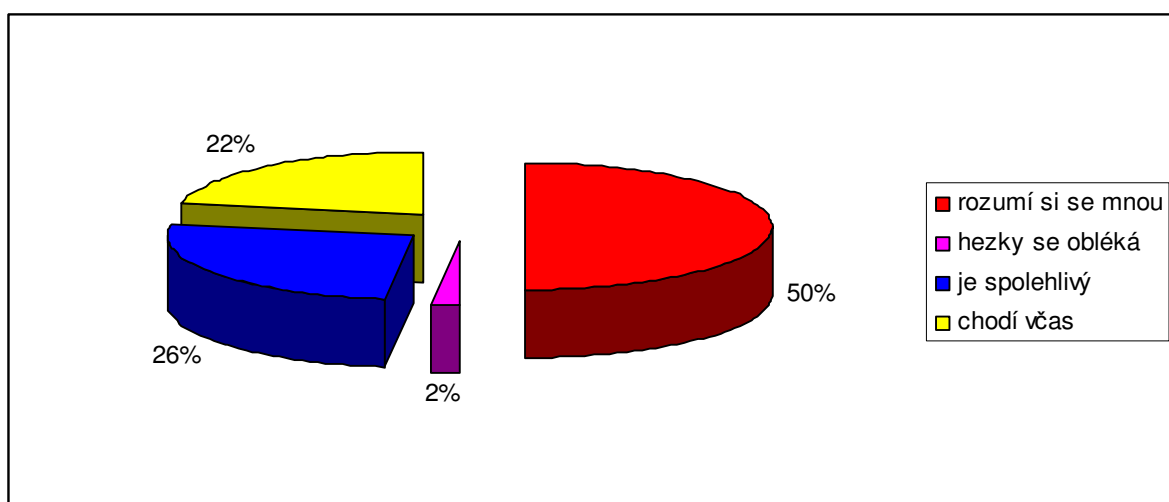
	n=100
	celkem %
1x týdně	26
2x týdně	2
3x týdně	46
více než 3x týdně	26

Pokud je dítě v kroužku, tráví smysluplně svůj volný čas, nebude inklinovat k problémovým skupinám dětí (kouření, vandalismus, krádeže, drogy), než to, které není zapojené do nějakého kroužku. Převážně se 46% dětí věnuje kroužku ve volném čase 3x týdně, 26% dětí více než 3x týdně, 26% dětí 1x týdně a 2% navštěvují kroužek volného času 2x týdně. Dle mého názoru čím častěji dítě kroužek navštěvuje, tím většinou vzniká bližší vztah mezi dítětem a vedoucím kroužku.

Tabulka 3: Otázka č.3 – Co se ti nejvíce líbí na tvém vedoucím?

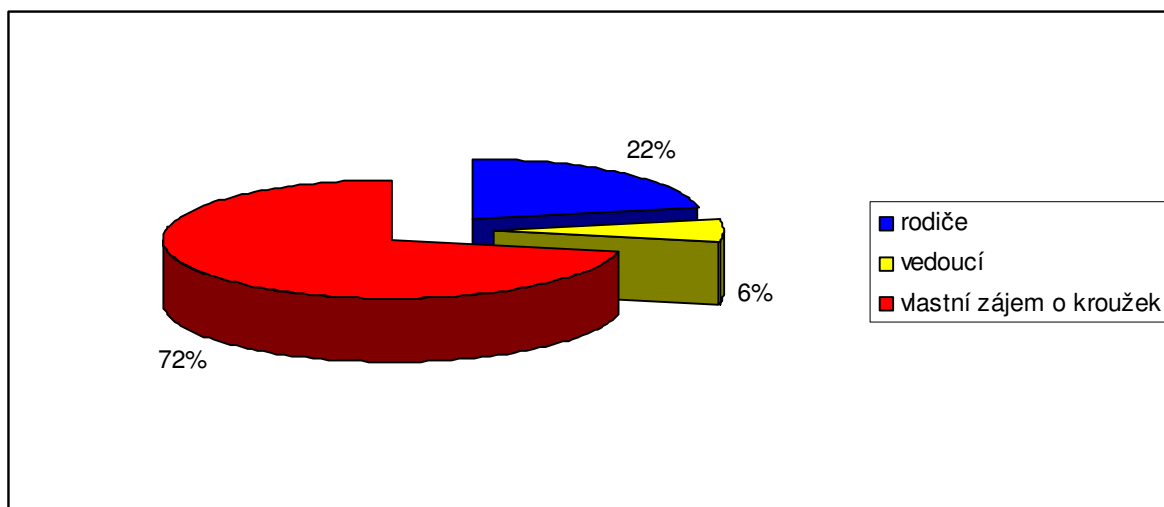
	n=100
	celkem %
rozumí si se mnou	50
hezky se obléká	2
je spolehlivý	26
chodí včas	22

Dětem mladšího školního věku se nejvíce líbí na vedoucím kroužku, že si s ním rozumí. V Domu dětí a mládeže Prahy 7 jsou vedoucí kroužků převážně mladí lidé a proto k nim mají děti blíž. 26% dětí odpovědělo, že je jejich vedoucí spolehlivý, 22% dětí se líbí, že vedoucí chodí včas a 2% dětí odpovědělo, že se hezky obléká. Z průzkumu vyplývá, že děti více ocení spolehlivost a dochvilnost vedoucího než jeho image. Ze své zkušenosti mohu říct, že když vedoucí chodí včas, tak si z něj děti vezmou příklad a vzor tohoto chování si pak odnáší i mimo kroužek.

Tabulka 4: Otázka č.4 – Co nebo kdo tě nejvíce vede k tomu, že se věnuješ kroužku?

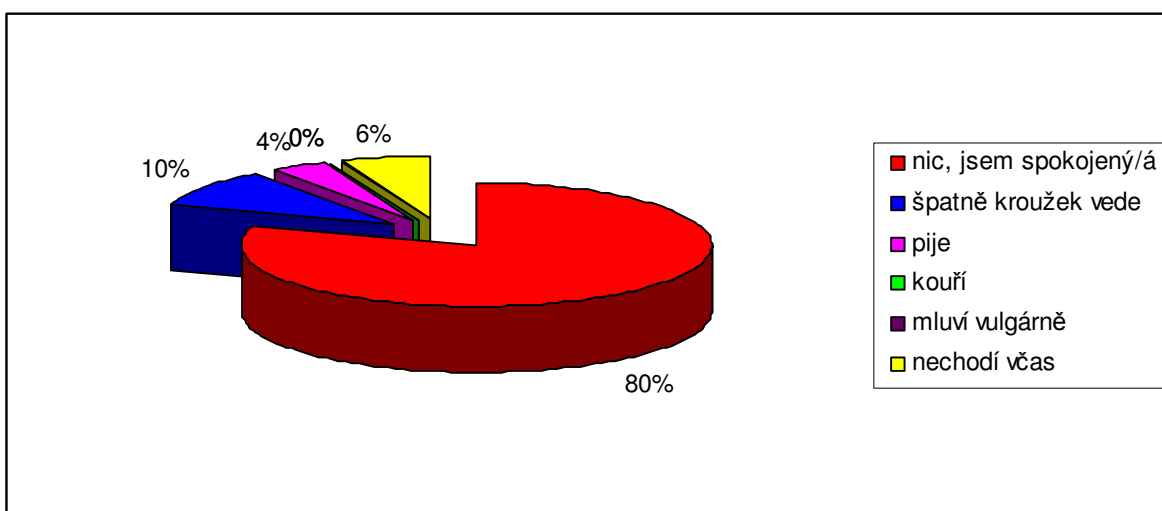
	n=100
	celkem %
rodiče	22
vedoucí	6
vlastní zájem o kroužek	72

Průzkum nám v otázce kdo tě nejvíce vede k tomu, že se věnuješ kroužku ukázal, že to je hlavně vlastní zájem o kroužek. I v mladším školním věku je znát u některých dětí vlastní zájem o kroužek. 22% dětí vedou rodiče a 6% ovlivní vedoucí kroužku.

Tabulka 5: Otázka č.5 – Co se ti na tvém vedoucím nelíbí?

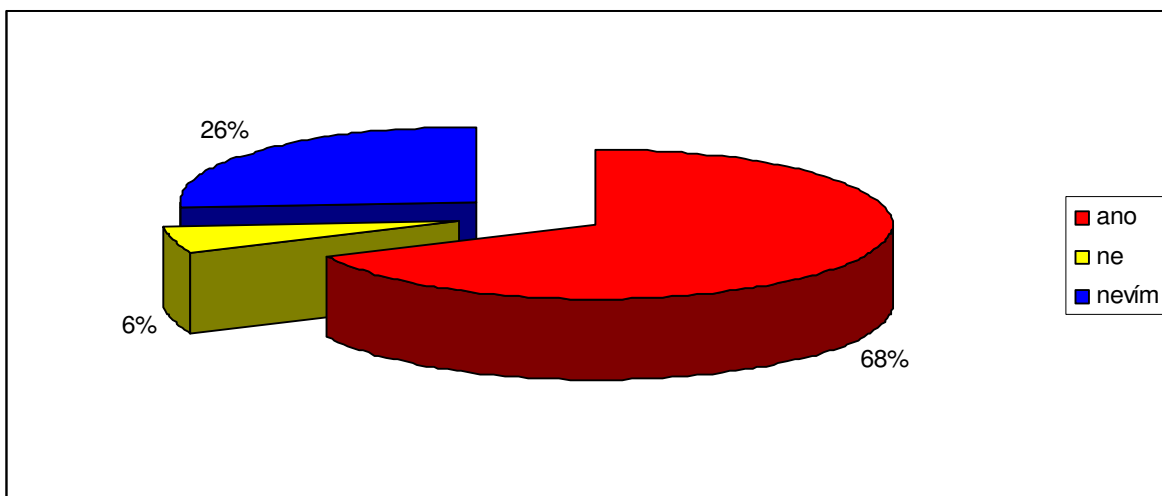
	n=100
	celkem %
nic, jsem spokojený/á	80
špatně kroužek vede	10
pije	4
kouří	0
mluví vulgárně	0
nechodí včas	6

Děti jsou v 80% se svým vedoucím spokojené. 10% dětí si myslí, že jejich vedoucí špatně vede kroužek, 6% dětí se nelíbí, že jejich vedoucí nechodí včas a 4% dětí odpovědělo, že jejich vedoucí pije. Výběr vedoucích do kroužků Domu dětí a mládeže Prahy 7 záleží na řediteli, který se snaží, aby měl kvalifikované a zodpovědné pracovníky. Pokud nejsou děti spokojeni s vedením kroužku, měly by se svěřit rodičům, kteří s vedoucím či ředitelem situaci zkonzultují.

Tabulka 6: Otázka č.6 – Odnášíš si z kroužku od svého vedoucího nové zkušenosti?

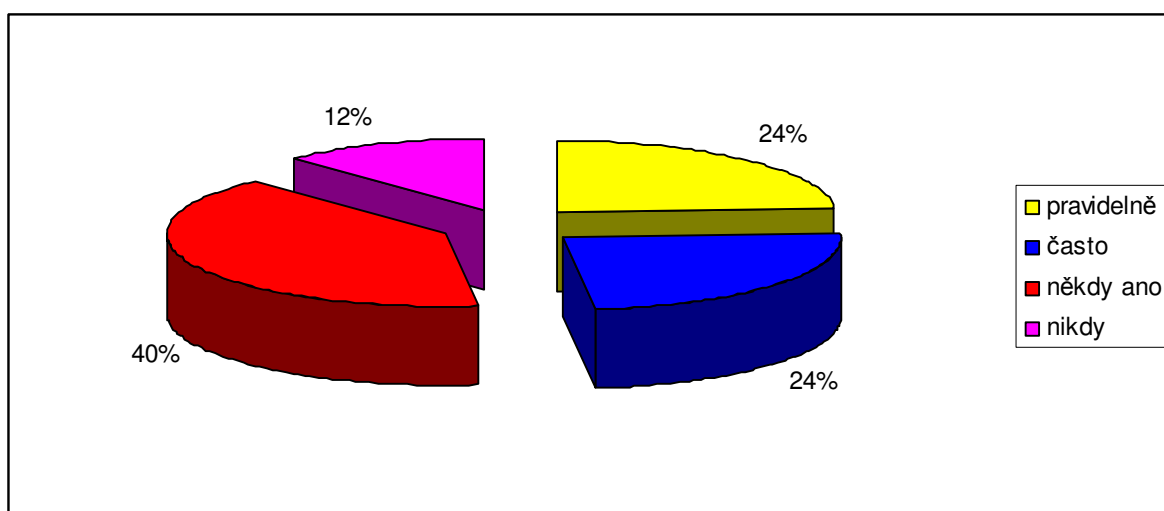
	n=100
	celkem %
ano	68
ne	6
nevím	26

Na otázku zda si dítě odnáší z kroužku od svého vedoucího nové zkušenosti odpovědělo 68% dětí, že ano. Děti většinou chodí do kroužku za zábavou, tudíž se o to víc soustředí na nové poznatky od svého vedoucího. 26% dětí odpovědělo, že neví, zda si odnášejí z kroužku od svého vedoucího nové zkušenosti, protože v tomto věku jsou stále zvyklé na přijímání informací ze školy, tudíž si ani ještě neuvědomují jejich význam. 6% dětí si myslí, že si žádné nové zkušenosti od vedoucího neodnáší.

Tabulka 7: Otázka č.7 – Hovoříš s rodiči o tom, co v kroužku děláte?

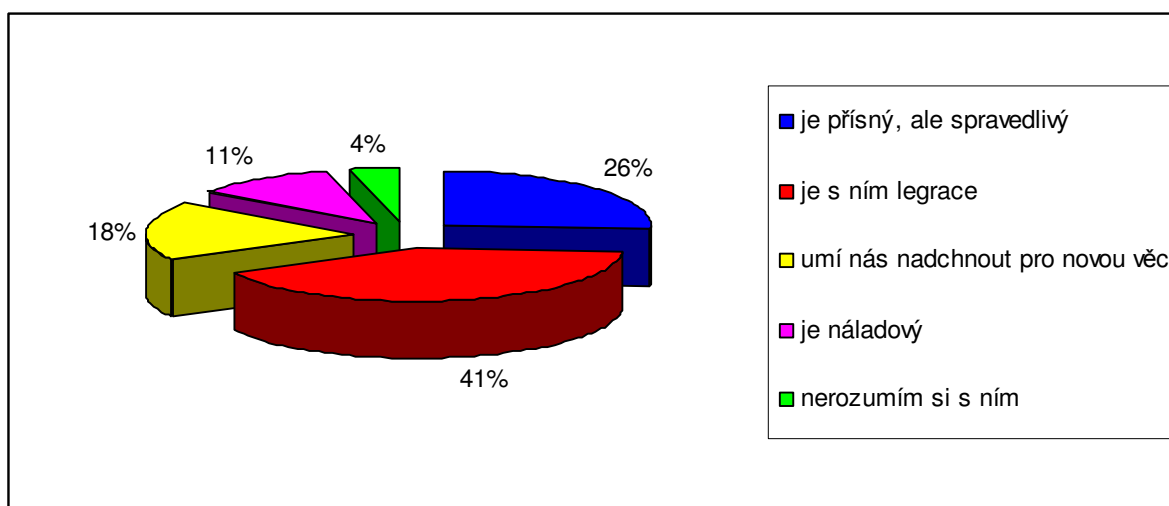
	n=100
	celkem %
pravidelně	24
často	24
někdy ano	40
nikdy	12

Vzájemná důvěra v rodině vzniká tak, že si členové rodiny o prožitém dnu povídají, jeden má zájem o druhého. Mělo by být denním pravidlem, že se rodiče zajímají o to, co jejich dítě dělá ve volném čase. Průzkum nám ale ukázal, že tomu ve všech rodinách tak není. Nejvíce odpovědí znělo, že se rodiče někdy zajímají, co dítě ve volném čase dělalo. Udivující je 12% odpovědí, kdy se rodiče nikdy neptají, jak jejich dítě prožilo volný čas. Pravidelně se zajímá o činnost svých dětí 24% rodičů a často se zajímá také 24% rodičů. Rodiče jsou pro děti hlavním stimulačním prvkem, který utváří jejich postoj k životu a životním návykům. Rodiče by se proto měli co nejvíce zajímat, co a jak dítě během dne dělá, jak prožilo svůj den.

Tabulka 8: Otázka č.8 – Jaký přístup k tobě má tvůj vedoucí?

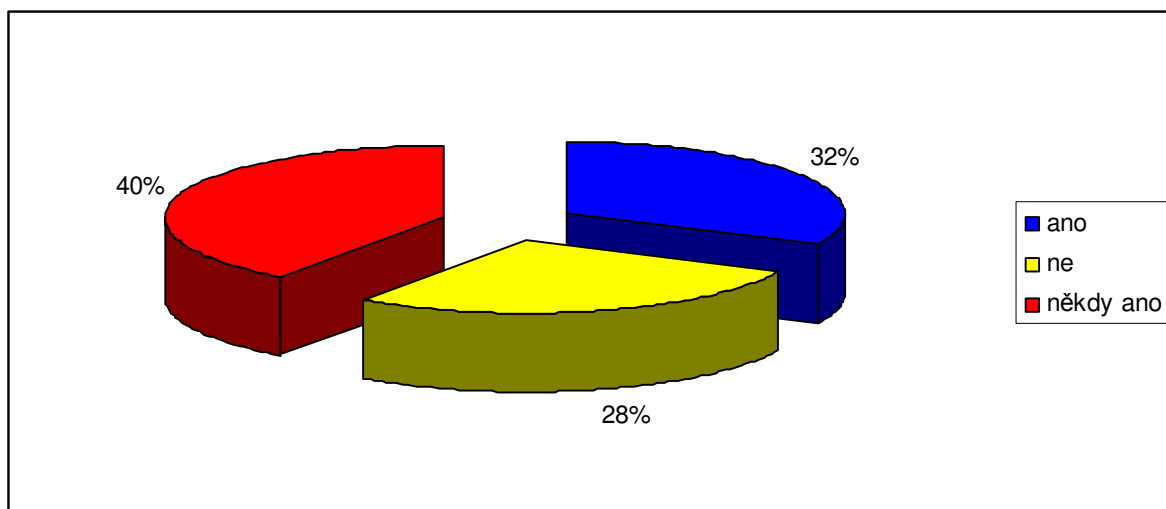
	n=100
	počet odpovědí
je přísný, ale spravedlivý	52
je s ním legrace	82
umí nás nadchnout pro novou věc	36
je náladový	22
nerozumím si s ním	8

Názory dětí mladšího školního věku k tomu, jaký přístup k nim má jejich vedoucí jsou různé, protože je každý vedoucí jiný. Nejvíce dětí uvedlo, že je s vedoucím legrace, přestože je přísný a spravedlivý. Z toho vyplývá, že vedoucí děti nenásilnou formou vede k činnosti. 18% dětí uvedlo, že je vedoucí umí nadchnout pro novou věc, tudíž můžeme konstatovat, že je vedoucího kreativita přijímána kladně. Ne vždy je vedoucí ve formě, proto si 11% myslí, že jejich vedoucí je náladový. 4% dětí si se svým vedoucím nerozumí, což může být i tím, že do kroužku začali chodit v září poprvé, ale většinou se během školního roku situace zlepší a pokud ne, tak se může stát, že dítě kroužek přestane navštěvovat.

Tabulka 9: Otázka č.9 – Zajímají se rodiče o to jak vycházíte se svým vedoucím?

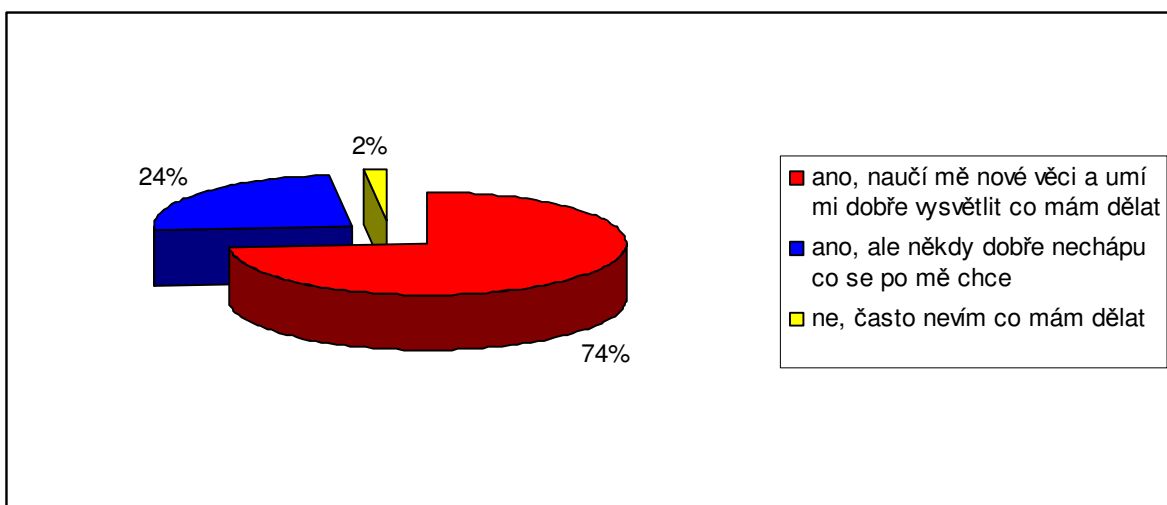
	n=100
	celkem %
ano	32
ne	28
někdy ano	40

Jestli jsou děti v kroužku se svým vedoucím spokojeni, rády kroužek navštěvují a vedoucí pro ně bývá vzorem. Děti mladšího školního věku se ale někdy bojí svému vedoucímu říct něco, co je trápí. Proto je důležité, aby se rodiče zajímali o to, jak dítě se svým vedoucím vychází a popřípadě s vedoucím promluvili o možných starostech svého dítěte. 32% dětí uvedlo, že se jejich rodiče zajímají o to jak vychází se svým vedoucím, 40% dětí uvedlo, že se rodiče zajímají někdy a 28% dětí napsalo, že se jejich rodiče nezajímají o jejich vztah s vedoucím. V dnešní době, kdy jsou rodiče stále více většinou pracovně vytíženi se méně zajímají o vztah mezi trenérem a jejich dítětem.

Tabulka 10: Otázka č.10 – Myslíš si, že je tvůj vedoucí ve svém oboru dobrý?

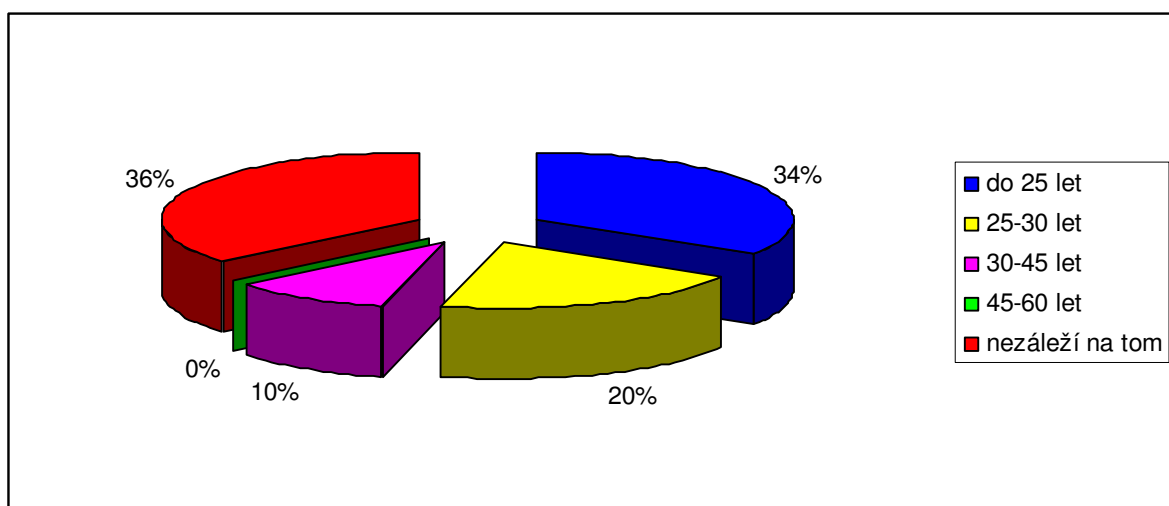
	n=100
	celkem %
ano, naučí mě nové věci a umí mi dobře vysvětlit co mám dělat	74
ano, ale někdy dobře nechápu co se po mě chce	24
ne, často nevím co mám dělat	2

Dobrý vedoucí by měl být dostatečně kvalifikovaný a způsobilý. Většina dotázaných dětí si myslí, že jejich vedoucí je naučí nové věci a umí jim dobře vysvětlit, co mají dělat, 24% dětí někdy dobře nechápe, co se po něm chce a jen 2% často neví, co má dělat.

Tabulka 11: Otázka č.11 – Jak starý by podle tebe měl být tvůj vedoucí?

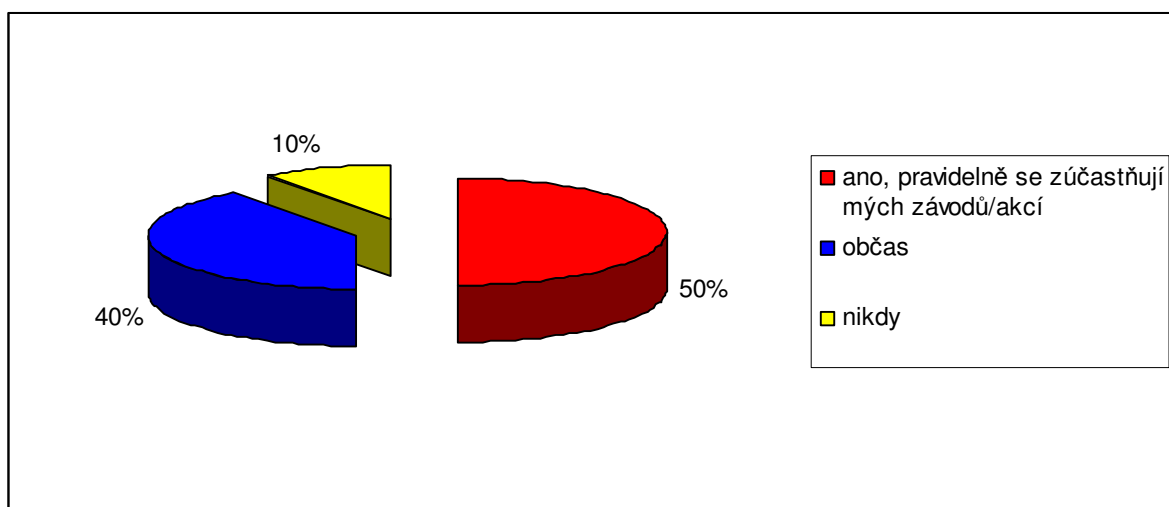
	n=100
	celkem %
do 25 let	34
25-30 let	20
30-45 let	10
45-60 let	0
nezáleží na tom	36

36% dětí si myslí, že nezáleží na tom, jak by měl být jejich vedoucí starý. 34% dětí si myslí, že by mu mělo být do 25 let, víc si s ním pak rozumí, ale jistě nemá tolik praxe a zkušeností jako starší vedoucí. 20% dětí uvedlo věk mezi 25-30 roky a 10% preferuje věk od 30 do 45 let. Děti při svých odpovědích vycházely hlavně z toho, jak starý je jejich vedoucí kroužku, který navštěvují.

Tabulka 12: Otázka č.12 – Zajímají se rodiče o tvé výsledky v kroužku?

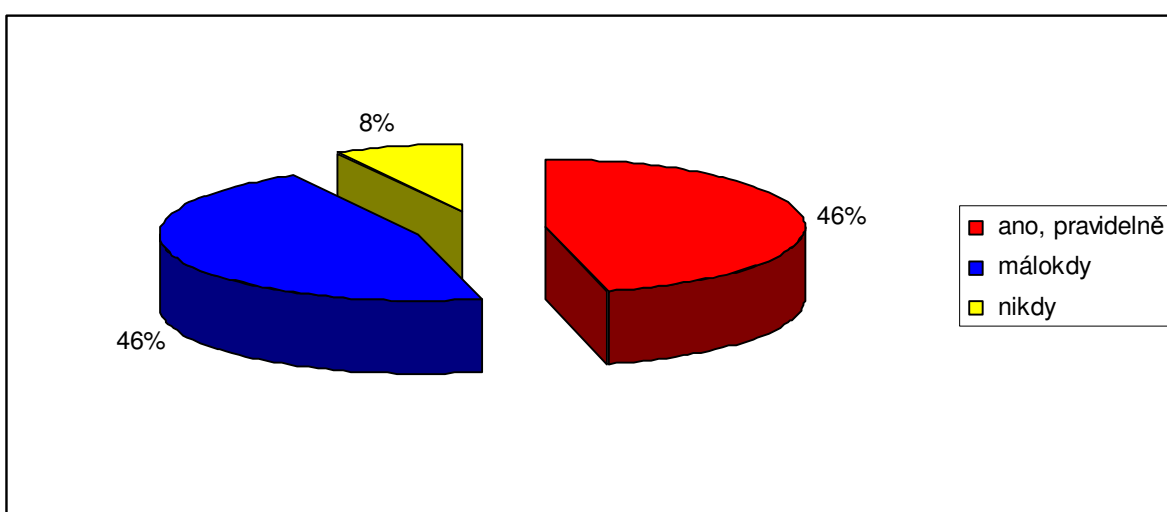
	n=100
	celkem %
ano, pravidelně se zúčastňuji mých závodů/akcí	50
občas	40
nikdy	10

Rodina by měla dítě v jeho aktivitách podporovat. 50% rodičů se pravidelně zúčastňuje závodů či akcí svých dětí, 40% občas. Vzhledem k tomu, že akce či různé závody se konají o víkendech je 10% nezájmu rodičů o výsledky jejich dítěte zanedbatelné, protože většinou přizpůsobí svůj volný čas, aby viděli výsledky činnosti kroužku svého dítěte.

Tabulka 13: Otázka č.13 – Věnujete se společně s rodiči nějaké činnosti ve volném čase?

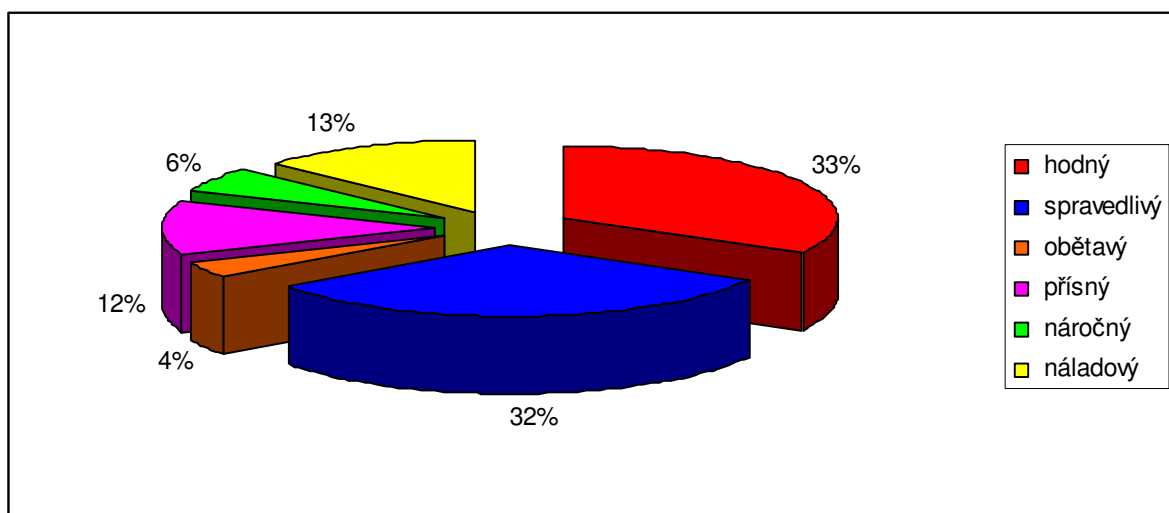
	n=100
	celkem %
ano, pravidelně	46
málokdy	46
nikdy	8

Tato otázka ukázala, že 46% dětí se věnuje společně s rodiči nějaké činnosti ve volném čase. 46% jen málokdy a 8% dětí netráví se svými rodiči volný čas nějakou společnou činností. Z minulé otázky vyplynulo, že rodiče své děti v aktivitách podporují, ale společně se málo věnují nějaké činnosti. I rodiče mají své vlastní aktivity či pracovní povinnosti.

Tabulka 14: Otázka č.14 – Jaké vlastnosti má tvůj vedoucí?

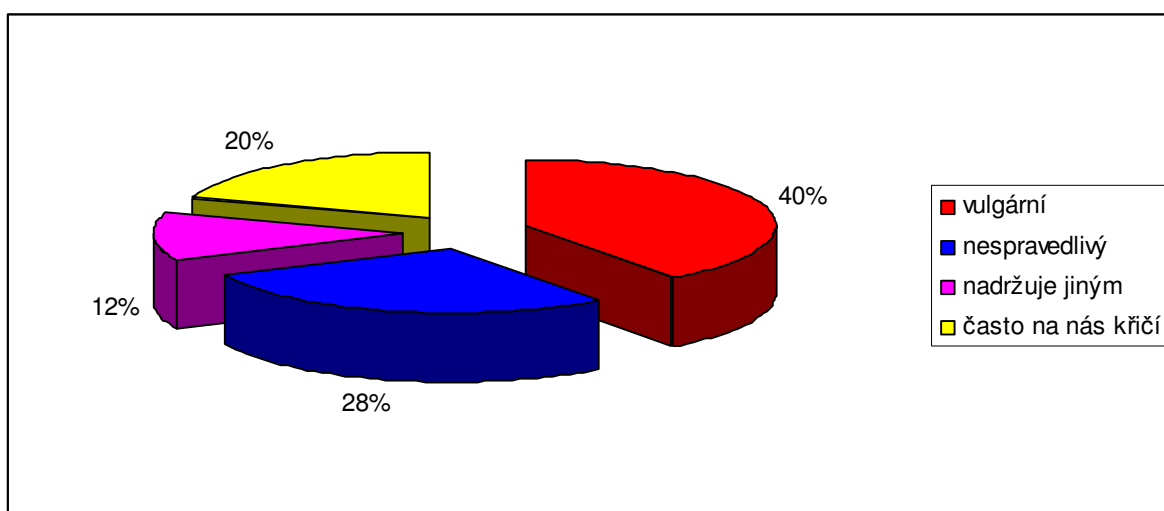
	n=100
	počet odpovědí
hodný	66
spravedlivý	64
obětavý	8
přísný	24
náročný	12
náladový	26

Průzkum ukázal, že většina vedoucích zájmových kroužků působí na děti příznivě, protože jsou k nim hodní a spravedliví. Tyto vlastnosti děti obecně hodnotí kladně.

Tabulka 15: Otázka č.15 – Jakou vlastnost by neměl mít tvůj vedoucí?

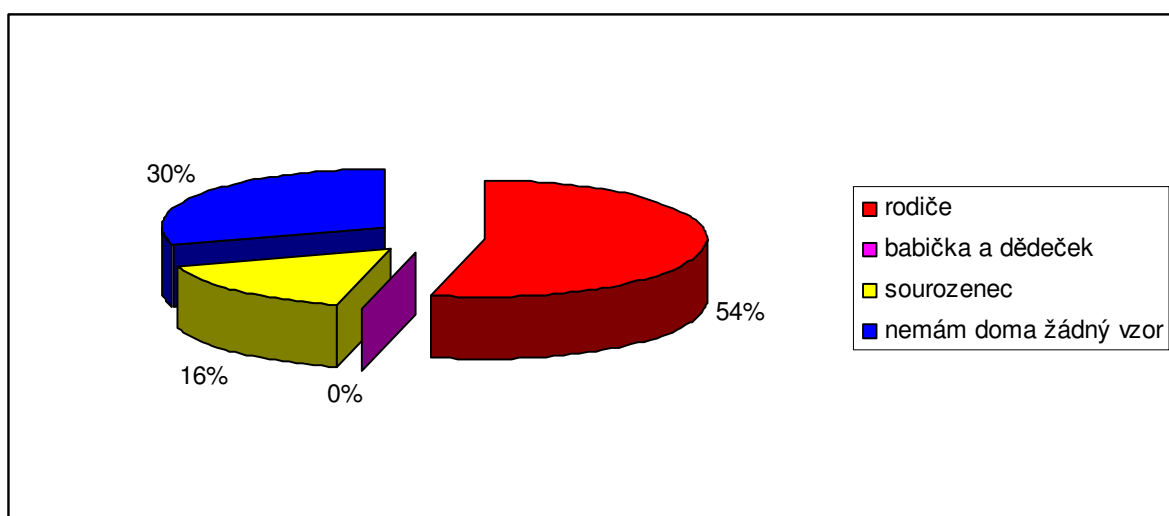
	n=100
	celkem %
vulgární	40
nespravedlivý	28
nadržuje jiným	12
často na nás křičí	20

Ze záporných vlastností nejvíce dětí označilo, že jejich vedoucí by neměl být vulgární, 28% dětí odpovědělo, že by neměl být nespravedlivý, 20% dětí se nelíbí, když na ně vedoucí křičí a 12% dětí si myslí, že by neměl nadržovat jiným. Jelikož se dnes děti často setkávají s vulgarismy, tuto vlastnost u vedoucího nejvíc odsuzují.

Tabulka 16: Otázka č.16 – Kdo je pro tebe doma vzorem?

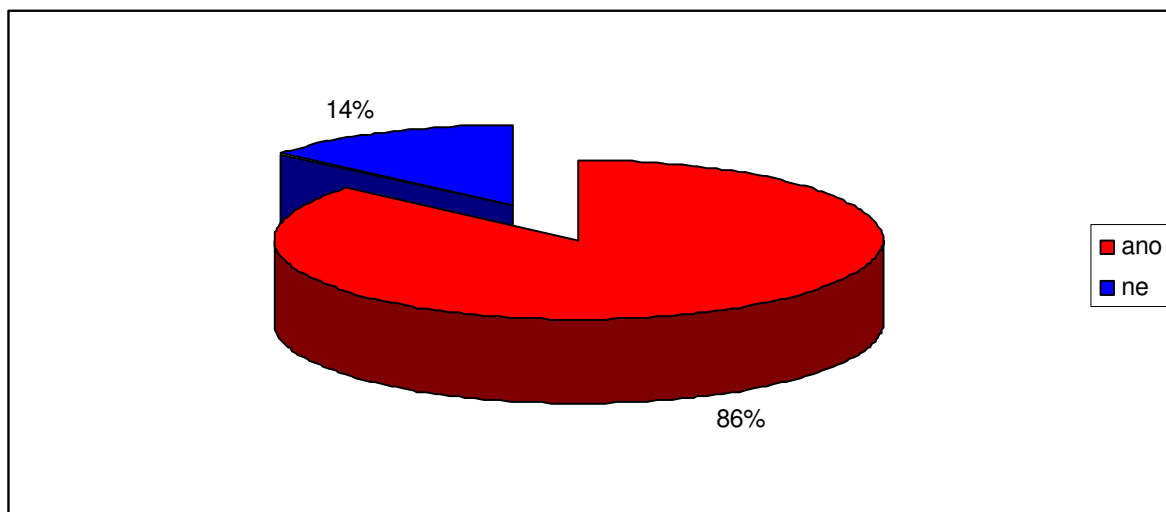
	n=100
	celkem %
rodiče	54
babička a dědeček	0
sourozenec	16
nemám doma žádný vzor	30

Pro většinu dětí jsou doma vzorem jejich rodiče nebo sourozenci. Udivující je, že 30% dětí z dotázaných uvedlo, že doma nemá žádný vzor, ale toto může být z důvodu nezralosti dítěte.

Tabulka 17: Otázka č.17 – Znají se rodiče osobně s tvým vedoucím?

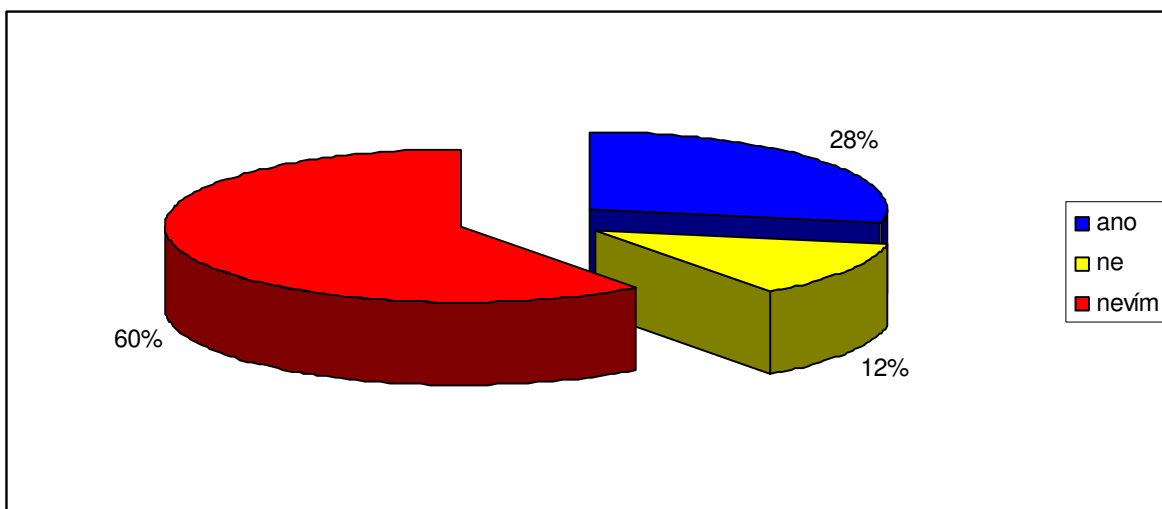
	n=100
	celkem %
ano	86
ne	14

Pokud se rodiče dostatečně zajímají o kroužky svých dětí, znají se i s vedoucím kroužku jako je to v 86% případů. Většina rodičů se z vlastní iniciativy seznámí s vedoucím svého dítěte. 14% rodičů se s vedoucím kroužku nezná.

Tabulka 18: Otázka č.18 – Chodil bys do kroužku, kdyby ho vedl jiný vedoucí?

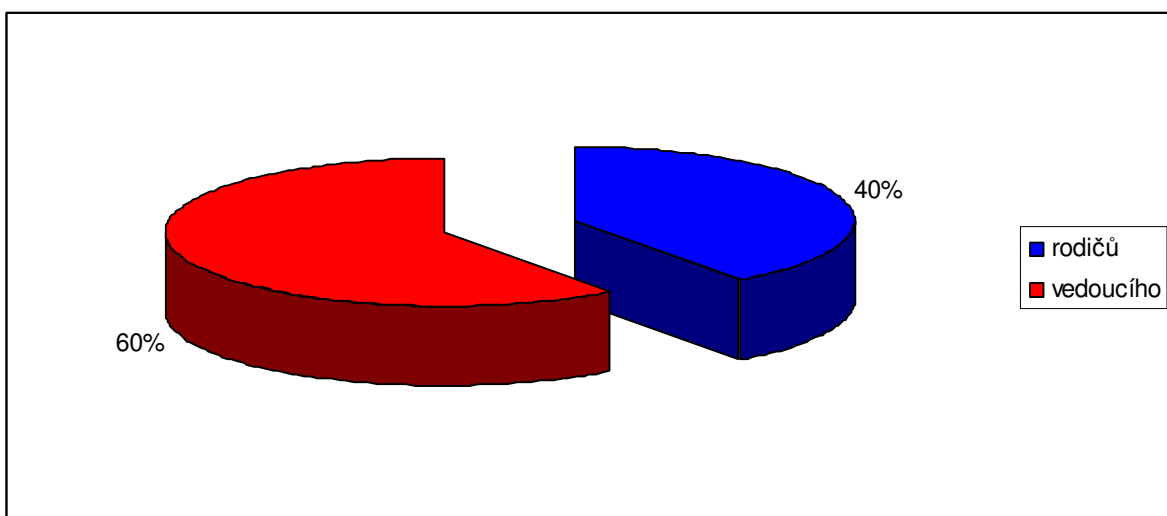
	n=100
	celkem %
ano	28
ne	12
nevím	60

Nejčastější odpovědí na dotaz jestli by dítě chodilo do kroužku, kdyby ho vedl jiný vedoucí odpovědělo 60% dětí, že neví. Neumí si představit v roli svého vedoucího jiného, než kterého již znají. 28% dětí by do kroužku chodilo, protože kroužek navštěvují kvůli činnosti, kterou provozuje. I vedoucí kroužku však hraje nemalou roli v návštěvnosti, opravdu záleží, jaký mají děti vztah k vedoucímu, protože 12% dětí odpovědělo, že by kroužek nenavštěvovaly, pokud by ho vedl jiný vedoucí.

Tabulka 19: Otázka č.19 – Pochvalu za dobrý výkon oceníš více od:

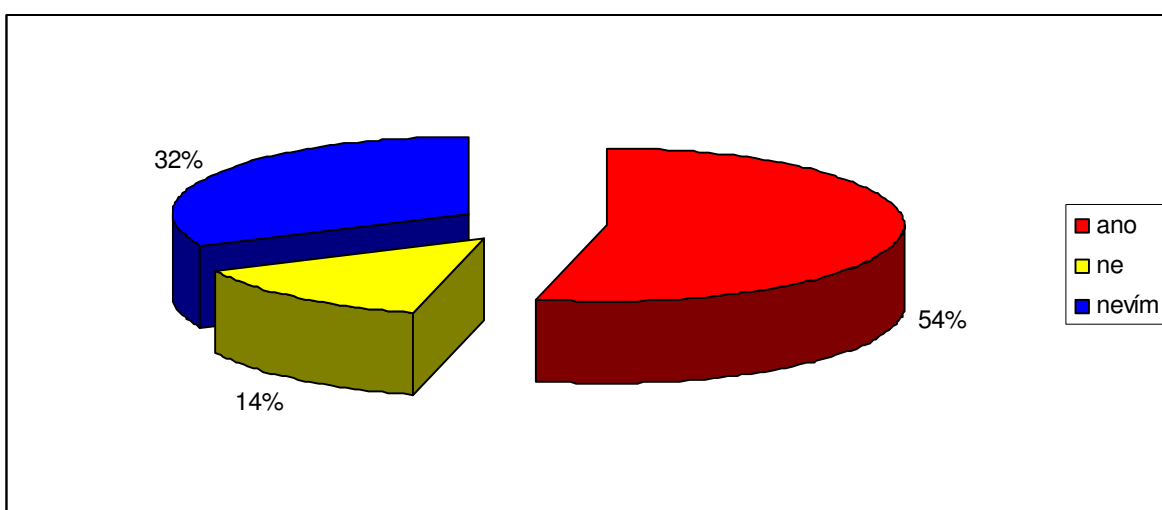
	n=100
	celkem %
rodičů	40
vedoucího	60

Pochvalu za dobrý výkon v kroužku ocení děti více od vedoucího, protože činnosti kroužku sám velmi dobře ovládá, ale 40% dětí ocení pochvalu od rodičů i když ti sami činnosti kroužku nerozumí.

Tabulka 20: Otázka č.20 – Považuješ svého vedoucího za vzor?

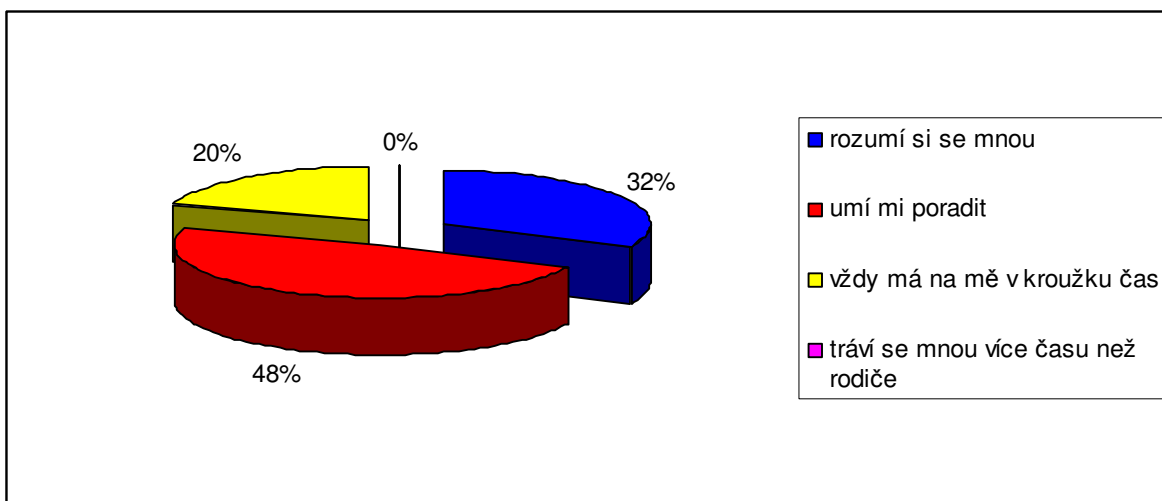
	n=100
	celkem %
ano	54
ne	14
nevím	32

Zde je patrný dobrý vliv vedoucího na dítě. 54% dětí odpovědělo, že svého vedoucího považuje za vzor. Pouze 14% dětí odpovědělo, že ne a 32% dětí neví, zda svého vedoucího považuje za vzor.

Tabulka 21: Otázka č.21 – Jakou vlastnost, kterou má tvůj vedoucí bys chtěl, aby měl tvůj rodič?

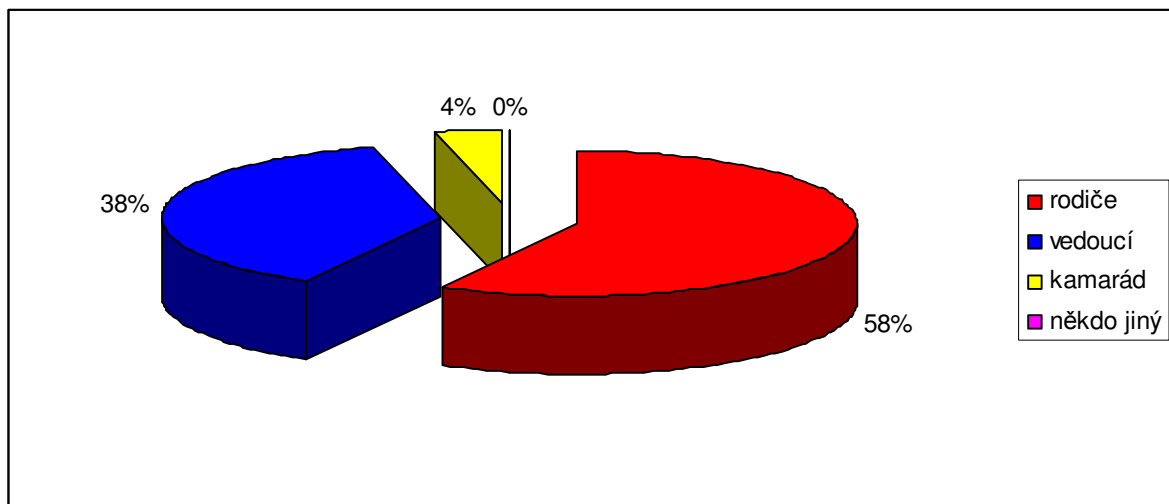
	n=100
	celkem %
rozumí si se mnou	32
umí mi poradit	48
vždy má na mě v kroužku čas	20
tráví se mnou více času než rodiče	0

Vedoucí kroužku je pro děti více kamarádem, než rodič. Děti jsou k němu často otevřenější. 48% dětí odpovědělo, že jim umí poradit a 32%, že si s nimi rozumí. 20% dětí oceňuje, že se jim vedoucí věnuje a že má na ně v kroužku čas.

Tabulka 22: Otázka č.22 – Ovlivní tvůj styl oblékání spíše:

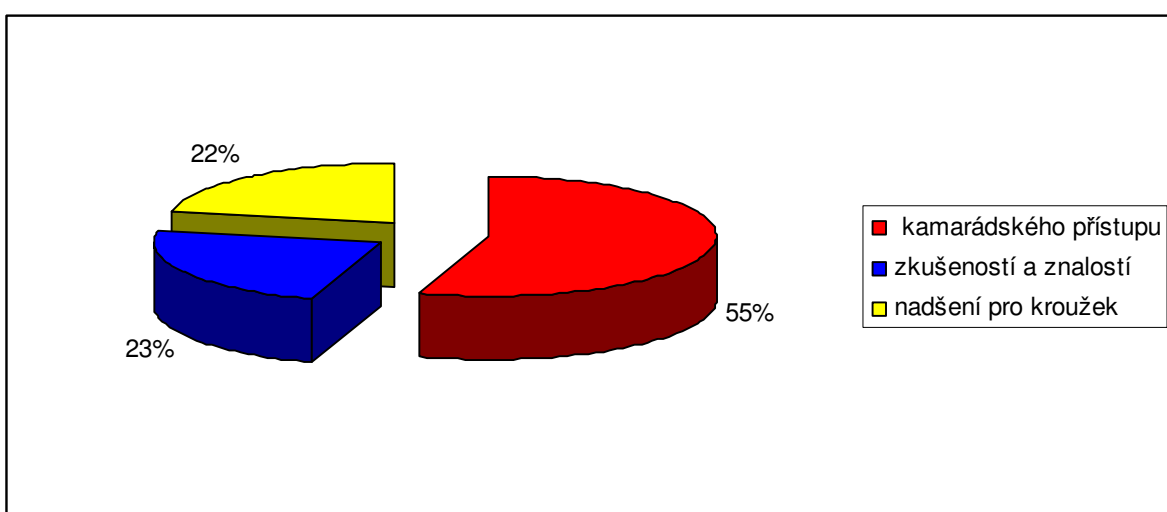
	n=100
	celkem %
rodiče	58
vedoucí	38
kamarád	4
někdo jiný	0

V mladším školním věku ještě hodně děti ovlivňují rodiče, vzhledem k tomu, že na nich jsou finančně závislé a rodiče je šatí. Proto 58% dětí napsalo, že ovlivní jejich styl oblékání. Vedoucí má menší váhu, ale přesto se našlo 38% dětí, které ovlivní v jejich stylu oblékání. 4% dětí ovlivní jejich kamarád.

Tabulka 23: Otázka č.23 – Čeho si na svém vedoucím nejvíce ceníš?

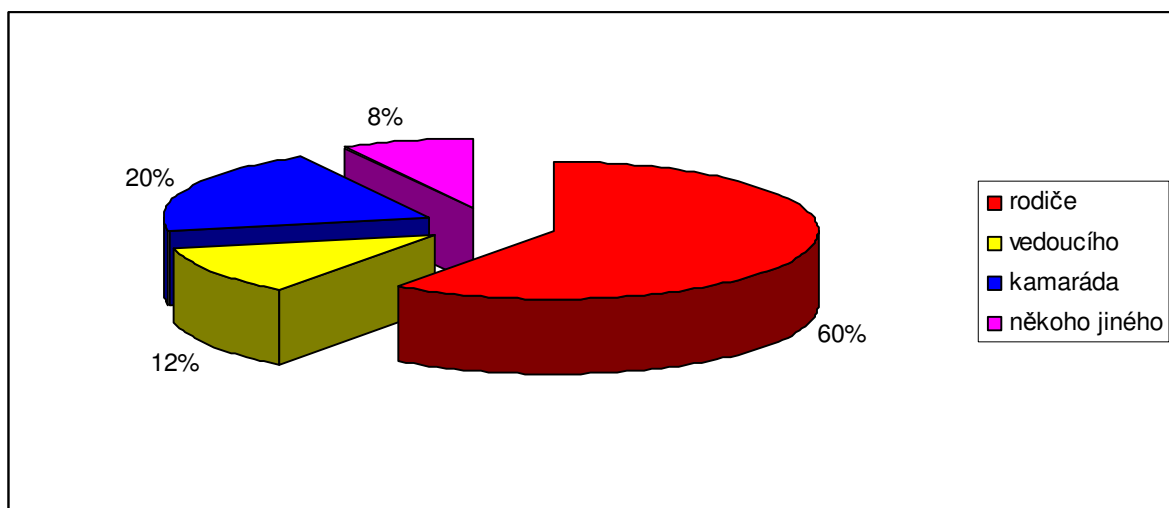
	n=100
	celkem %
kamarádského přístupu	55
zkušeností a znalostí	23
nadšení pro kroužek	22

U vedoucího si nejvíce dítě cení jeho kamarádského přístupu. 23% dětí si cení zkušeností a znalostí vedoucího a 22% jeho nadšení pro vedení kroužku.

Tabulka 24: Otázka č.24 – Potřebuješ-li s něčím poradit, obrátíš se spíše na:

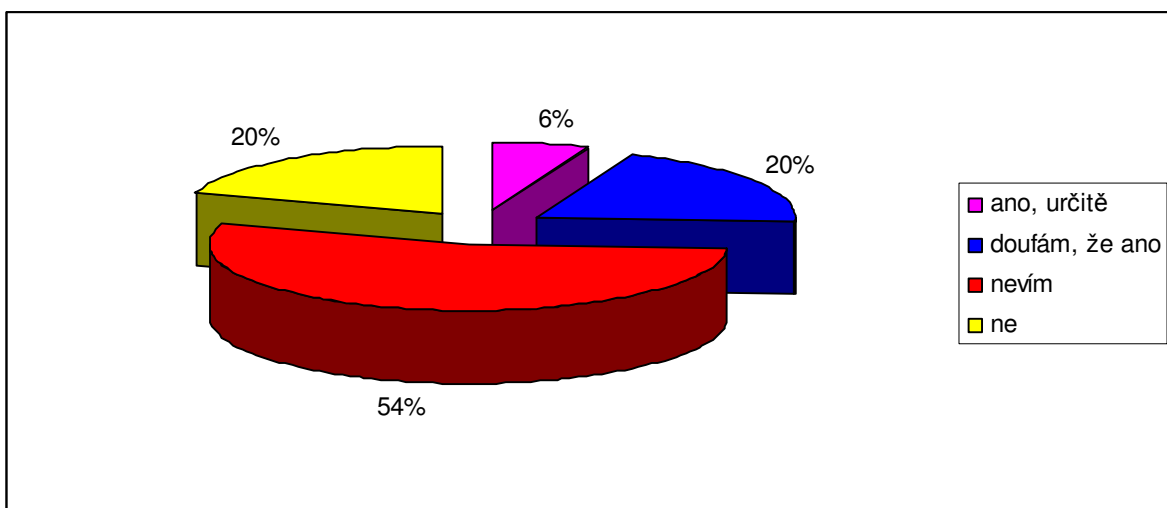
	n=100
	celkem %
rodiče	60
vedoucího	12
kamaráda	20
někoho jiného	8

Zde se nám opět potvrzuje, že děti jsou ovlivňovány rodiči a že když potřebují s něčím poradit, jsou to rodiče, které požádají o radu. 20% dětí se svěří svému kamarádovi a jen 12% svému vedoucímu. U odpovědi, že se děti obrátí na někoho jiného, napsalo 8% dětí svého sourozence, který nebyl uveden ve výčtu odpovědí.

Tabulka 25: Otázka č.25 – Uvažuješ o tom, že v dospělosti také povedeš kroužek volného času?

	n=100
	celkem %
ano, určitě	6
doufám, že ano	20
nevím	54
ne	20

Zajímavý byl i pohled dětí mladšího školního věku na názory, zda-li budou v dospělosti také vést kroužek volného času. Z celkového počtu dotazovaných odpovědělo určitě ano pouze 6% dětí, doufám, že ano 20% dětí. Nevědělo 54% dětí a rozhodnuto, že nebudou vést kroužek volného času jen 20% dětí. V tomto věku ještě děti nevědí, zda se chtějí věnovat vedení kroužku v dospělosti. Pokud je činnost a vedoucí kroužku nadchne natolik, že v dospělosti povedou samy kroužek volného času, je to pro vedoucího velká zásluha a může být pyšný, že vychoval své nástupce ve vedení kroužku. Pokud dítě nebude dostatečně motivováno k činnosti v kroužku, může se v pubertě rozhodnout kroužek přestat navštěvovat a hrozí zde nebezpečí sklouznutí k partám, které většinou nevyužívají smysluplně svůj volný čas a stávají se tak pro společnost problémovou skupinou.

Závěr

Volný čas dětí by měl být naplněn všestrannými a přitažlivými aktivitami. Kroužky dětí ve volném čase přispívají k psychické odolnosti, napomáhají k sociálnímu rozvoji dítěte a poskytují jim tyto aktivity. Smysluplná činnost ve volném čase dětí a její dobré vedení má důležitý efekt, jelikož slouží do budoucna jako prevence proti nežádoucím vlivům na děti v době dospívání jako jsou experimenty s kouřením, drogami a alkoholem atd.

Preventivní přístup může od dětství podněcovat individuální rozvoj osobnosti a její tvůrčí přístup, utvářet hodnotové vztahy k druhým lidem i k sobě samému, učit se doceňovat a využívat čas lidského života a taky také volný čas jako významnou hodnotu, kterou člověk může a má naplňovat konáním smysluplným a pro druhé prospěšným. (Pávková, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002)

Pokud bude existovat dostatečné množství atraktivních a finančně dostupných kroužků, věřím tomu, že většina dětí by se do nich soustředila, či by navštěvovala různé herní areály a ubylo by dětských vandalů.

Po sečtení výsledků dotazníkového průzkumu vyšlo najevo, že má hypotéza č.1 - Pracovník volného času je pro děti vzorem, se potvrdila. Děti shodně uváděly, že je kroužek baví, že si s vedoucím rozumí a dokonce 80% dětí bylo se svým vedoucím spokojeno, nic by na něm nechtěly měnit a také si myslí, že si z kroužku od svého vedoucího odnášejí nové zážitky a zkušenosti. 3/4 dětí se domnívá, že je jejich vedoucí ve svém oboru dobrý a oceňují, že i když je přísný, je spravedlivý, a tak je s ním legrace. Děti si zejména cení kamarádského přístupu od vedoucího a více než polovina ocení pochvalu za dobrý výkon zejména od svého vedoucího.

Také má druhá hypotéza č.2 - Rodiče mají na děti větší vliv než pracovník volného času, se potvrdila. Je to pochopitelné vzhledem k jejich věku. Děti v mladším školním věku jsou na rodičích ještě plně závislé, tráví s nimi mnoho času a jsou pro ně první přirozenou autoritou. Ukázalo se, že v mnoha případech jsou rodiče pro děti vzorem, i když některé děti uvedly, že doma nemají žádný vzor. Tuto skutečnost přisuzují příliš nízkému věku dětí. Pro děti je velmi důležité, že se jejich rodiče zajímají o jejich činnost v kroužku a zúčastňují se pořádaných akcí. Také považují za správné, že většina rodičů se osobně zná s jejich vedoucím. Kromě toho, že rodiče děti podporují v činnosti v jejich zájmovém kroužku, se s nimi občas také aktivně věnují společně

činnosti. Také ve stylu oblékání mají na děti rozhodující vliv rodiče a v případě, že děti potřebují s něčím poradit, nebo mají nějaký problém, první na koho se obrátí jsou jejich rodiče.

Volný čas dětí dává mnoho výchovných možností. Pracovník volného času poskytuje dětem ve volném čase zábavu, odpočinek a příležitost k formování vědomostí, dovedností a schopností, zájmů a volných vlastností. Dítě se tak naučí i pro další období svého života vhodným způsobem využívat volný čas k upevnění tělesného i duševního zdraví, k mnohostrannému, vnitřně bohatému životu a rozvinutí osobnosti vlastní i osob svého nejbližšího okolí. K realizaci těchto možností je zapotřebí zajistit vhodné příležitosti k činnostem, aby se děti mohly seznámit se zájmovými činnostmi a mohly je také realizovat.

Pracovník volného času ovlivňuje dítě svými názory, postoji a dává jim určitý vzorec chování. Měl by jít dětem příkladem, měl by být vyrovnaný a odolný vůči frustraci. Pracovník volného času by měl být zodpovědný, důsledný a měl by mít prosociální zaměření.

V tomto smyslu se dotýká utváření osobnosti dítěte a občas řeší problémy, se kterými se dítě setkává. Dobrý pracovník volného času, který získal důvěru svých svěřenců, podává pomocnou ruku v situacích o kterých se leckdy rodiče ani nedozvědí. V tomto smyslu také pracovník působí na své svěřence jako model a vzor.

Resumé

Pro svou diplomovou práci jsem si zvolila téma Vliv pracovníků volného času na osobnost dítěte. Zaměřila jsem se zejména na pracovníky volného času v kroužku u dětí mladšího školního věku, vzhledem k tomu, že jsem trenérkou akrobatického rock and rollu dětí tohoto věku. Této činnosti se věnuji již desátým rokem v tanečním a sportovním klubu Silueta Praha pod Domem dětí a mládeže v Praze 7.

V první části popisuji vývoj dítěte mladšího školního věku. Tělesný vývoj a rozvoj motoriky, vývoj poznávacích procesů, emocionální vývoj. Dále sociální vývoj spolu s formováním osobnosti a v neposlední řadě se zajímám jaký má vliv rodina a společnost na vývoj dítěte. V druhé části je charakterizován volný čas, zejména pak volný čas dětí. Jsou zde popsány různé pohledy na problematiku volného času, činnosti, které děti vykonávají ve volném čase a aktuální problémy volného času dětí.

Ve třetí části se zaměřuji přímo na pracovníka volného času, na jeho osobnost, vlastnosti a dovednosti. Věnuji se komunikaci mezi pracovníkem volného času a jeho svěřenci. Na základě vlastních zkušeností se pak zabývám vedením zájmového útvaru. Popisuji vztah pracovníků volného času k dětem a upozorňuji na cíle zájmového útvaru. Zmiňuji také rizika jaká nese profese pracovníka volného času.

V poslední, čtvrté části jsem formou dotazníku zjišťovala zda je pracovník volného času pro dítě vzorem a zda rodiče ovlivňují dítě více než pracovník volného času.

Průzkum ukázal, že pro děti mladšího školního věku je pracovník vzorem, ale v tomto věku ještě děti ovlivňují více rodiče než pracovník volného času. Jak v oblékání, tak v názorech a dítě se raději obrací se svým problémem na svého rodiče než na svého vedoucího. Výsledky průzkumu tedy plně potvrdily obě mé hypotézy. Pracovníci volného času se nemalou mírou podílejí na formování osobnosti dětí a jsem ráda, že k tomu svou trenérskou práci také přispívám.

Anotace

Téma mé diplomové práce zní Vliv pracovníků volného času na osobnost dítěte. V první části se zabývám vývojem dítěte mladšího školního věku, druhá část je věnována volnému času a zabývám se faktory, které ovlivňují činnosti dětí ve volném čase. Ve třetí části se zaměřuji na pracovníka volného času a dle vlastní zkušenosti na vedení zájmového útvaru. Část čtvrtá obsahuje dotazník pro děti mladšího školního věku.

Klíčová slova

Vývoj dítěte, volný čas, pracovník volného času, Dům dětí a mládeže Praha 7.

Annotation

The theme of my thesis is The influence of free time center workers on child personality. The first part deals with development of younger school-aged children. The second part talks about child's free time and factors which influence activity of children in the free time. The third part concentrates on free time center worker and my experiences of the leadership of free time course. Fourth part contains questionnaire for younger school-aged children.

Keywords

Child's development, free time, free time center worker, Dum deti a mladeze Praha 7.

Seznam použité literatury

1. Bláha, V. *Volný čas, výchova a sociální formování žáků základní školy v době mimo vyučování*. Praha: SPN, 1980.
2. Bouchalová, M. *Vývoj během dětství a jeho ovlivnění*. Praha: AVICENUM 1987.
3. Brindza, J. *Děti a ich volný čas*. Bratislava: SÚV SZM, 1984.
4. Čáp, J. *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha: Karolinum, 1993.
5. Filipcová, B. a kol. *Volný čas a kultura v průmyslovém městě*. Praha: Ústav pro kulturně výchovnou činnost v Praze, 1974.
6. Helus, Z. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Praha: Portál, 2004.
7. Helus, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada Publishing, 2007.
8. Hofbauer, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004.
9. Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008.
10. Křištofič, J. *Pohybová příprava dětí*. Praha: Grada, 2006.
11. Kuric, J. a kol. *Vývojová psychologie*. Praha: SPN, 1964.
12. Langmeier, J. *Vývojová psychologie pro dětské lékaře*. Praha: AVICENUM, 1983.
13. Lehovský, M., *Pečujeme o nervově nemocné dítě*. Praha: AVICENUM, 1989.
14. Lokajíčková J. *Pedagogické problémy volného času*. Hradec Králové, 1974.
15. Matějček, Z. *Rodiče a děti*. Praha: AVICENUM, 1986.
16. Mečír, M. *Pečujeme o nemocné dítě*. Praha: AVICENUM, 1988.
17. Pávková, J., Hájek, B., Hofbauer, B., Hrdličková, V., Pavlíková, A. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002.
18. Pelánek, R. *Příručka instruktora zážitkových akcí*. Praha: Portál, 2008.
19. Perič, T. *Sportovní příprava dětí*. Praha: Grada Publishing, 2004.
20. Piaget, J. Inhelderová, B. *Psychologie dítěte*. Praha: SPN, 1968.
21. Sekot, A. *Sport a společnost*. Brno: Paido, 2003.
22. Sýkora, J. a kol. *Člověk v krizi*. Praha: ČZU, PEF, 2006.
23. Slepíčková, I. *Sport a volný čas*. Praha: Karolinum, 2005.
24. Švejcar, J. *Péče o dítě*. Praha: AVICENUM, 1982.
25. Šuráňová, M. *Sport a volný čas. Bakalářská práce*. Brno: IMS Brno, 2006.

26. Vališová, A. a kol. *Autorita jako pedagogický problém*. Praha: Karolinum, 1998.
27. Vážanský M., Smékal, V. *Základy pedagogiky volného času*. Ústí nad Orlicí: Paido, 1995.
28. <http://www.ddmpraha7.cz/>
29. <http://www.siluetapraha.com>
30. <http://www.wttc.org>

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník pro děti z Domu dětí a mládeže v Praze 7

Příloha č. 2: Ukázka nabídky volnočasových kroužků Domu dětí a mládeže Prahy 7

Dotazník pro děti mladšího školního věku z Domu dětí a mládeže v Praze 7

Název kroužku:

1. Proč se věnuješ kroužku ve volném čase?

- a) je mi zdrojem uspokojení a zábavy
- b) přejí si to rodiče
- c) baví mě práce s vedoucím kroužku

2. Jak často navštěvuješ kroužek ve volném čase?

- a) 1x týdně
- b) 2x týdně
- c) 3x týdně
- d) více než 3x týdně

3. Co se ti nejvíce líbí na tvém vedoucím?

- a) rozumí si se mnou
- b) hezky se obléká
- c) je spolehlivý
- d) chodí včas

4. Co nebo kdo tě nejvíce vede k tomu, že se věnuješ kroužku?

- a) rodiče
- b) vedoucí
- c) vlastní zájem o kroužek

5. Co se ti na tvém vedoucím nelíbí?
- a) nic, jsem spokojený/á
 - b) špatně kroužek vede
 - c) pije
 - d) kouří
 - e) mluví vulgárně
 - f) nechodí včas
6. Odnášíš si z kroužku od svého vedoucího nové zkušenosti?
- a) ano, určitě
 - b) ne
 - c) nevím
7. Hovoříš s rodiči o tom, co v kroužku děláte?
- a) pravidelně
 - b) často
 - c) někdy ano
 - d) nikdy
8. Jaký přístup k tobě má tvůj vedoucí? (Vyber 2 možnosti)
- a) je přísný, ale spravedlivý
 - b) je s ním legrace
 - c) umí nás nadchnout pro novou věc
 - d) je náladový
 - e) nerozumím si s ním
9. Zajímají se rodiče o to, jak vycházíte se svým vedoucím?
- a) ano
 - b) ne
 - c) někdy ano

10. Myslíš si, že je tvůj vedoucí ve svém oboru dobrý?
- a) ano, naučí mě nové věci a umí mi vysvětlit co mám dělat
 - b) ano, ale někdy dobře nechápu co se po mě chce
 - c) ne, často nevím co mám dělat
11. Jak starý by podle tebe měl být tvůj vedoucí?
- a) do 25 let
 - b) 25-30 let
 - c) 30-45 let
 - d) 45-60 let
 - e) nezáleží na tom
12. Zajímají se rodiče o tvé výsledky v kroužku?
- a) ano, pravidelně se zúčastňují mých závodů/akcí
 - b) občas
 - c) nikdy
13. Věnujete se společně s rodiči nějaké činnosti ve volném čase?
- a) ano, pravidelně
 - b) málokdy
 - c) nikdy
14. Jaké vlastnosti má tvůj vedoucí? (Vyber 2 možnosti)
- a) hodný
 - b) spravedlivý
 - c) obětavý
 - d) přísný
 - e) náročný
 - f) náladový

15. Jaké vlastnosti by neměl mít tvůj vedoucí?

- a) vulgární
- b) nespravedlivý
- c) nadřzuje jiným
- d) často na nás křičí

16. Kdo je pro tebe doma vzorem?

- a) rodiče
- b) babička a dědeček
- c) sourozenec
- d) nemám doma žádný vzor

17. Znají se rodiče osobně s tvým vedoucím?

- a) ano
- b) ne

18. Chodil bys do kroužku, kdyby ho vedl jiný vedoucí?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

19. Pochvalu za dobrý výkon oceníš více od:

- a) rodičů
- b) vedoucího

20. Považuješ svého vedoucího za vzor?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

21. Jakou vlastnost, kterou má tvůj vedoucí bys chtěl, aby měl tvůj rodič?

- a) rozumí si se mnou
- b) umí mi poradit
- c) vždy má na mě v kroužku čas
- d) tráví se mnou více času než rodiče

22. Ovlivní tvůj styl oblékání spíše:

- a) rodiče
- b) vedoucí
- c) kamarád
- d) někdo jiný, napiš kdo.....

23. Čeho si na svém vedoucím nejvíce ceníš?

- a) kamarádského přístupu
- b) zkušeností a znalostí
- c) nadšení pro kroužek

24. Potřebuješ-li s něčím poradit, obrátíš se spíše na:

- a) rodiče
- b) vedoucího
- c) kamaráda
- d) někoho jiného, napiš koho.....

25. Uvažuješ o tom, že v dospělosti také povedeš kroužek volného času?

- a) ano, určitě
- b) doufám, že ano
- c) nevím
- d) ne

Ukázka nabídky volnočasových kroužků Domu dětí a mládeže Prahy 7

1. Přírodovědné kroužky

- Hroch - ochrana přírody
- Mamuti - znalosti z pravěku
- Pterodactylus
- Přírodověda
- Vlci – skaut
- Vlčice - skauting dívky
- Chovatel

2. Kroužky společenských her

- Deskové hry
- Šachy

3. Rukodělný kroužek

- Výroba dárků a korálkování

4. Jazykový kroužek

- Francouzština pro začátečníky

5. Technické kroužky

- Autoklub
- Automodeláři

6. Umělecký kroužek

- Keramika

7. Sportovní kroužky

- Rekreační i závodní florbal
- Stolní tenis
- Body ball – cvičení na míči

- Míčové hry
- Posilovna

8. Historický šerm

9. Taneční kroužky

- IRIS – historický tanec, country tanec, country clogging
- Silueta Praha – Akrobatický rokenrol, scénický tanec, disco dance, step
- Břišní tance orientální

10. Divadelní kroužky

- dramatické kroužky DDS Ty-já-tr (rozdělení do kroužků podle věku)

11. Hudební kroužek

- Kytara k táboráku

12. Kroužky pro předškoláky a mladší školáky

- Jesličky (pro maminky s dětmi od 18 měsíců do 2 let)
- Výtvarné hrátky

13. Kluby volného času

- Volnočasový klub K2P. Je zřízený pro děti a mládež ve věku od 13 do 26 let. Každý zájemce zde může spontánně a efektivně trávit svůj volný čas.
- Čajový klub
- Klub Sen - seniorklub

14. Minigolf, dětské a dopravní hřiště